

Una visita a Llofriu

Records d'una estada al mas Pla, als anys cinquanta

Patricia Langdon-Davies, autora d'aquest article, i John Langdon-Davies, periodista i escriptor, van passar un cap de setmana amb Josep Pla en el seu mas, poc després d'instal·lar-se definitivament a Catalunya.

ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS. FONS JOHN LANGDON-DAVIES

PATRICIA LANGDON-DAVIES
> TEXT

DANI VIVERN
> TRADUCCIÓ

>> Josep Pla i Casadevall (Palafregell, 1897 - Llofriu, 1981).

>> John Langdon-Davies (Eshowe, Zululàndia (Sud-àfrica), 1897 - Shoreham, Kent (Anglaterra) 1971).

En John m'havia parlat molt de Josep Pla, amb qui s'havia trobat per primera vegada a principi dels anys vint. Durant molts d'anys van cartejar-se, unes cartes avui dissortadament perdudes. Vaig provar de llegir algunes de les seves obres amb el meu català tentinejant, i mentre anava passant pàgines era com si estigués viatjant amb ell pel país que descrivia. Quan ens va convidar a passar un cap de setmana al mas Pla vaig quedar impressionada més del que seria habitual per la perspectiva de veure com era, a casa seva, aquesta persona tan especial.

Jo sabia per breus visites prèvies què en podia esperar: un home que enrotllava perpètuament el seu cigarret i, en paraules d'una vella i apreciada amiga, «vestit com un pagès per la festa major». (aquí, la P. Langdon-Davies apunta: «Si en voleu el nom, era la Josefina, esposa del poeta Marià Manent»). Amb

camisa sense coll. Amb una boina que, de tant en tant, es treia i girava en un moviment circular sobre el seu cap, i tornava a posar-se-la. Tenia les dents esgrogueïdes, suposo que de tant fumar, i de fet presentava un aspecte com d'arrugat però net alhora. Si mai havia tingut una pinta com per fer girar, ja n'hi havia passat de llarg el temps, però tot i això, en la seva estrenada cinquantena, sempre que somreia amb aquell seu somriure sorneguer i els ulls gairebé closos resultava encantador.

I tenia un do que compartia amb Rebecca West: feia sentir els altres tan intel·ligents com ell mateix.

Vam menjar en una taula rodona sota la gran xemeneia, en un extrem d'aquella enorme sala. Quan en John i jo ja estàvem asseguts, la mare de Pla va començar a mostrar-se neguitosa. «Ja hi som —mormolava—, tard com sempre! Haurem de començar sense ell». I quan, després d'uns deu minuts o així, ell va comparèixer i

Jo sabia per breus visites prèvies què en podia esperar: un home que enrotllava perpètuament el seu cigarret i «vestit com un pagès per la festa major»

va venir a taula, amb la boina posada i enrotllant un cigarret, el va renyar amb duresa, com si fos un nen dolent. «Què és això de venir a dinar amb aquesta cara de tot just haver-se despertat? Com vols fer-t'ho per saber què menges?».

Ell va riure. «Oh, és bo, aquest menjar. Prou sé que és bo». Va parlar fluixet però amb veu enriolada, i hauria anat fent, mentre anava fent pipades tot deixant clar que tant se li'n feia tot. Però ella no havia pas acabat.

«Per què no pots anar a dormir quan toca i llevar-te quan toca? Ah no, poc que pots fer res d'això, no!». En Pla continuava somrient. El cas és que tenia el costum d'anar a Palafrugell havent sopat i passar les hores al Bar Esport, que semblava que li donava l'empenta per asseure's i escriure durant algunes hores tan bon punt tornava a ser a casa.

Poc que recordo gaire res més d'aquella visita, llevat d'en Pla ensenyant-nos els seus porcs amb l'aire d'un veritable pagès.

La darrera vegada que el vaig veure va ser quan el vam portar en cotxe de Sant Feliu a

JUAN PUJADO

Palamós, fins al davant de la gran fàbrica de suro als afores de la vila. Va baixar, es va girar i va ficar el cap per la finestreta del davant.

«Adéu, Mister Davies, adéu», va dir. «Ai, ai, ai, si no fos per deu dies de març, Mister Davies, hauríem estat bessons». Era un fet que sempre li va provocar una certa diversió, i un punt de curiositat, com si en allò hi hagués un significat que no podia distingir.

Patricia Langdon-Davies
és escriptora.

>> *El mas Pla de Llofriu. A dalt, Josep Pla a l'interior del mas, acompanyat de la seva mare, Maria Casadevall, i de l'autora de l'article (primera per la dreta) en una fotografia de John Langdon-Davies, a l'any 1951.*

Va dir: «Ai, ai, ai, si no fos per deu dies de març, Mister Davies, hauríem estat bessons». [Josep Pla, 8 de març de 1897 i John Langdon-Davies, 18 de març de 1897]

El divo de la colònia d'estiuejants

Lloret, el paradís de Josep Carner

Josep Carner va estiuejar a Lloret de Mar els anys 1919 i 1920. Malgrat la brevetat d'aquell període, el poeta va dinamitzar-hi la vida cultural: va organitzar un festival de teatre, uns Jocs Florals i va publicar un article a la revista *D'ací d'allà* que celebrava les virtuts de la vila: «Lloret, paradís gentil»

>> Josep Carner i Puig-Oriol (Barcelona, 1884 - Brussel·les, 1970).

MIQUEL MARTÍN

> TEXT

PERE DURAN

> FOTOS

« Duia americana d'alpaca negra, amb un ample coll esport, calça blanca, barret de palla i una flor al trau. Em sembla veure'l parlant amb els pescadors, estudiant-los el llenguatge; sortint a la muntanya i a roquejar amb els amics; mirant la mar o una volior de noies». Així és descrit Josep Carner per Esteve Fàbregas, historiador local, al llibre *Lloret de Mar* (1959).

Josep Carner i Puig-Oriol (1884-1970) va arribar a Lloret de Mar l'estiu de 1919, quan ja era un autor reconegut i consolidat, amb el sobrenom del «príncep dels poetes» i amb títols tan significatius com *Els fruits saborosos* o *Auques i Ventalls*. Per una targeta postal que va enviar a Carles Soldevila, podem deduir que els estiuejos eren llargs, típics de l'època: «Jo demà, dissortadament, acabo l'estiueig, encara que potser torni aquí un diumenge o dos». (Lloret de Mar, 8 de setembre de 1920). S'hi va instal·lar amb la seva dona, la xilena Carmen de Ossa, i els seus dos fills.

Carner coneixia bé la vila perquè hi passejava, parlava amb la seva gent i s'in-

teressava per la seva història, la parla i els usos i costums. Exercia, a més, de dinamitzador cultural, tot promovent diverses activitats entre els estiuejants, la majoria de la burgesia barcelonina. Albert Manent, autor de la biografia *Josep Carner i el noucentisme. Vida, obra i llegenda*, el defineix com «el divo de la colònia d'estiuejants», una mena de dandi, culte i refinat, que despertava una gran atracció tant entre els intel·lectuals i lletraferits com entre els estiuejants més esnobs. Fàbregas ho rebla dient que «Carner sabé emmotllar-se delicadament a la vida un poc frívola dels estiuejants». Fos com fos, Carner va organitzar un festival de teatre amb la col·laboració, entre d'altres, del dramaturg i poeta Adrià Gual. Les obres anaven a càrrec del jovent de la colònia, i la recaptació es va destinar a ajudar els pobres del municipi. Segons recorda el mateix Fàbregas, es van representar *El sí de las niñas*, de Moratín, i *La Baldirona*, de Guimerà. Aquesta efervescència cultural va culminar el 22 d'agost de 1920 amb la celebració d'uns Jocs Florals presidits per Carner, que havia aconseguit aplegar

Carner coneixia bé Lloret... Exercia, a més, de dinamitzador cultural, tot promovent diverses activitats entre els estiuejants

>> Goigs de Santa Cristina, de Josep Carner. A dalt, cala de Fenals i, a la dreta, cala Canyelles de Lloret de Mar.

un jurat format per Carles Soldevila, Ventura Gassol, Roig i Raventós, Martí Monteys, Josep Carbonell, Manuel Rodés i Rossend Llates. La Flor Natural fou per a Marià Mament. Va ser un dels darrers actes de Carner a Catalunya, ja que el març de l'any següent marxaria cap a Gènova com a vicecònsol.

Carner va organitzar un festival de teatre amb la col·laboració, entre d'altres, del dramaturg i poeta Adrià Gual

Carner va deixar testimoni de la seva estada a Lloret i de la seva estima per la vila en un article publicat sota el pseudònim d'Olaguer Recó a la revista *D'ací d'allà* l'octubre de 1919, il·lustrat amb imatges dels fotògrafs Martínez i Areñas. El poeta lloa les excel·lències naturals de la vila, amb paratges tan bells com la Boadella, Fanals, Banys o cala Moresca. En destaca la prosperitat i el passat indià, així com la gran diversitat i riquesa: «Les cases de Lloret a l'estiu, amb les persianes, tenen unes transparències verdes que jo trobo immensament suggestives de la mar»; «Lloret té serres i santuaris, i ermites i boscos i horts i vinyes i cales, i àdhuc té monuments». Per tot plegat conclou: «Lloret enlluerna tant com el sol, arreglerat davant l'aigua, a la nostra esquena. Lloret, Paradís Gentil». Per altra banda, es fixa en el tarannà i el lèxic dels pescadors, que defineix com a gent adusta, noble i clàssica i que «fan averanys del temps, critiquen sòbriament les mudances de la vida, desfloren qüestions sociològiques». I també ens recorda dos esdeveniments emblemàtics i llegendaris: la processó de Santa Cristina, patrona de la vila i a la qual el poeta dedica uns «Goigs», i la dansa de les morratxes, que ja havia evocat en el poema «La galant noia», d'*Auques i Ventalls*. Elogia alhora la vitalitat cultural de la vila, amb els seus casinos, les festes, concerts, aplecs, cinema, ball de disfresses i unes representacions teatrals que «fins als de Blanes va agradar. Ja no es pot dir més». Perquè ja se sap que la rivalitat entre lloretencs i blanencs ve de lluny i que, com escriu el poeta, «Lloret és clàssic, com Blanes és romàntic». Finalment, Carner ens introdueix, amb certa ironia, en els hàbits d'aquells estiuejants de fa gairebé cent anys: els seus passejos nocturns, les seves xafarderies i flirtejors, els seus balls i «una orgia genuïnament lloretenca: xocolata i xampany». Al cap i a la fi, però, sembla que algunes coses han canviat ben poc: «Aviat començarà l'estesa dels sotmesos a un mètode persistent de torrefacció. Aviat veurem els banyistes, amb aquelles carones molles que ens fan glatir».

Miquel Martín és escriptor.

>> *Cala Morisca*
de Lloret de Mar.

El poeta va deixar testimoni de la seva estada a Lloret en un article publicat sota el pseudònim d'Olaguer Recó a la revista *D'ací d'allà* l'octubre de 1919

Montnegre, entre la natura i el temps

Els antics masos de Joaquim Ruyra encara es poden trobar, però evidencien l'oblit d'un passat que la vegetació pot acabar enterrant

En endinsar-se per les Gavarres, la carretera que surt de Quart i enfila cap a Montnegre es va fent més estreta i costeruda, i la boscúria ho embolcalla tot. «Ens podem trobar a dos quarts d'una al lloc on s'acaba l'asfalt», m'ha dit l'Eloi Madrià. És la primera vegada que condueixo per aquell lloc i em costa imaginar-hi el paisatge que Joaquim Ruyra descriu a *Entre flames*. Han passat més de vuitanta anys del paorós incendi que l'agost de 1928 va cremar les Gavarres durant dos dies.

>> *Joaquim Ruyra i Oms (Girona, 1858 - Barcelona, 1939).*

**MARTÍ
CORTADELLAS**

> TEXT

JUDIT PUJADÓ

> FOTOS

Cap remor de fullareda, cap espinguet d'ocell, cap moviment —escriu Ruyra quan puja a Montnegre una setmana després dels focs—. Els arbres, negres, ensutjats, sense rama, sense balum, clars, desnerits, s'aixecaven com espectres sobre una terra llisa i cendrosa, en la qual la soledada es fonia en una ombrosa tristor».

Ja fa molts anys que els suros han tornat a créixer i han esborrat del paisatge la terra cremada. Ara l'incendi perviu en la memòria com una història que es conta i que costa d'entendre perquè el bosc és espès. Però pel camí també hi ha altres coses que s'han perdut. Molta gent ha abandonat Montnegre, i la natura, a poc a poc, ha afaiçonat la terra a la seva manera. Els arbres han engolit les antigues graonades de feixes de conreu i molts masos, deshabitats des de fa dècades, ara són només un munt de runes perdudes en el temps.

Quan arribo on comença el camí de terra, l'Eloi ja m'espera. Al fons, el puig de Montigalà; a pocs metres, en silenci, un home vigorós que ens esguarda amb dis-

creció. «És en Quimet, el nebot de la Joaquina de can Riera —em diu l'Eloi—. Vine, que te'l presento». L'home m'allarga la mà amb timidesa. El mas on viu, ca n'Homs, és sobre la fondalada que hi ha al darrere nostre, al costat de l'ermita de Santa Maria de Montnegre, però no es veu perquè queda tapat per l'alzinar. Al pòrtic d'entrada de la capella, m'explica en Quimet, hi ha una placa que recorda les mostres de solidaritat que l'incendi va provocar. «En Ruyra va treballar molt, per aconseguir diners i poder restaurar tot això».

L'Eloi fa de bosquetà per la zona i coneix tots els racons i les persones que encara hi habiten. De seguida arribem a can Riera, que queda ben bé a sota de la fondalada. Des d'inicis del segle XVIII fins avui, la família Riera ha viscut en aquest mas de manera ininterrompuda. Avui, només queden la Joaquina Codina i el seu fill, en Rosendo Riera. Seiem al costat del foc i, com que és l'hora de dinar, mengem una botifarra. Enraonem llargament.

La Joaquina m'explica que Ruyra anava amb tren des de Blanes fins a Caldes.

«En Ruyra va treballar molt per aconseguir diners i poder restaurar tot això», em diu en Quimet de ca n'Homs

>> A dalt, Sant Mateu de Montnegre, i a baix, Santa Maria de Montnegre on una placa recorda Joaquim Ruyra.

Després, agafava una tartana fins a Cassà, aprofitava per anar a un barber que hi havia al passeig i pujava a Montnegre. Ella no se'n recorda: l'escriptor va morir el 1939. Quan hi va haver el foc, acabava de néixer i vivia a can Valls, però el seu marit li havia dit que els grans es van quedar a can Riera i van fer anar els més joves a un descampat. «Sort que hi eren. Van apagar el cairat del ferrer, que encara és negre pel foc, amb galledes. Si no, s'hauria cremat tot».

Els masos de Ruyra, can Sàbat i can Casagran, són just a sota nostre. Abans de la guerra, la família Ruyra els va vendre a Narcís Plaja, que tenia una empresa de galetes a Santa Coloma de Farners, i el 1955 els va comprar Joan Massana. Ara fa

Els masos de Ruyra, can Sàbat i can Casagran, són just a sota nostre. Abans de la guerra, la família Ruyra els va vendre a Narcís Plaja

molts anys que no hi viu ningú. «El *gallego* ha estat molt viu —em diu la Joaquimina—. El mas Sàbat el va destrossar ell: va lligar el tractor amb cordes a les parets i les va tirar a terra per agafar les pedres. Ha construït on ha volgut i sense permís». La família Otero, que van arribar de Galícia fa més de cinquanta anys, es van establir al mas Sàbat, però el 1986 el van abandonar i es van construir un mas nou que porta el nom del patriarca: can Nicanor.

Quan acabem de dinar, en Rossendo m'acompanya fins a unes bardisses que hi ha al costat del mas. M'hi endinso tot sol. Can Casagran i can Sàbat són just a l'altra banda. El millor camí no és aquest, però és més directe. L'altre passa per can Nicanor. La natura no només s'ha fet seu l'antic camí, en desús des de fa molts anys: les parets que queden dels dos masos lluiten vanament per conservar el seu lloc enmig de la vegetació atúidora.

La Conxita Saguer viu a Quart, però va passar la infantesa a can Torres i es va ca-

sar a can Vinyoles, on va viure fins al 1996. M'explica que a Santa Maria de Montnegre encara hi ha un banc que Ruyra s'havia fet fer expressament amb un armari per guardar-hi els abrics. Amb els focs, l'escriptor va patir molt perquè tenia un rusquer molt gran i es va cremar tot. Era un personatge estimat. «Els diners que va recaptar no van arribar mai a Montnegre. Se'ls va embutxacar tots el capellà que hi havia a Santa Pellaia», em confessa. I ja ho va pagar. «Un any, per la festa major de Sant Mateu, aquest capellà va caure mort en pujar a l'altar i el van haver de portar amb carretó fins a la seva ermita».

I malgrat la misèria, Montnegre va tirar endavant. Quan era festa major, es feia un ball al replà de davant de can Casagran. La Conxita hi anava sovint. «Aleshores a Montnegre hi havia més gent». I ara? «Només queda misèria. S'ho han carregat tot».

Martí Cortadellas
és professor.

>> **Rossendo Riera i la seva mare, Joaquimina, al mas Riera de Montnegre.**

A Santa Maria de Montnegre encara hi ha un banc que Ruyra s'havia fet fer expressament amb un armari per guardar-hi els abrics

«Brindem, sense plorar ni riure»

Joan Vinyoli, l'art de mirar la vida

Cinc anys abans de morir, Joan Vinyoli es descrivia així al poema «Autoretrat a seixanta-cinc anys»:

**Mira'm la cara encesa
de sàtir vell. Quina vinosa
color de vida molt viscuda
ja no recuperable. Vasos buits.**

JUDIT PUJADÓ

> TEXT

ARXIU FAMILAR > FOTOS

>> Joan Vinyoli i Pladevall (Barcelona, 1914 - Barcelona, 1984).

La realitat acostuma a teixir-se amb trames i ordits de complexitats extremes, perquè no és fàcil mantenir a un nivell humanament sostenible les il·lusions, les obligacions, les ànsies, les capacitats, el que voldríem fer, el que finalment podem fer i el que els altres ens reconeixen. És entenen això que provaré de mostrar al lector una visió del Joan Vinyoli més familiar, la cara amable d'un home que, mentre maldava per escriure i per donar a conèixer els seus poemes, es casava, tenia fills i havia de passar bona part de les hores treballant en coses prosaiques. Més o menys com tothom, però a diferència de tothom, dins de Vinyoli bullia un talent «monstruós», com recorda el seu fill, Raimon Vinyoli. Com coincidim a reconèixer molts avui dia.

«Joan Vinyoli era un home molt mancat des de la infància. Se li va morir el pare quan encara era una criatura —tenia quatre anys—, i es va quedar amb la seva germana, la Carmen, que era peticona. I es va voler responsabilitzar de la família i allò el va atabalar, com si li limités la llibertat. Després es va

casar amb la Teresa Sastre, una noia guapíssima, i en aquells primers temps ell la veia com un fet quasi espiritual, com una cosa mística. La comparava amb Santa Teresa de Jesús». Qui ho recorda és Carme Molero, la dona de Raimon Vinyoli, el més petit dels tres fills que va tenir el matrimoni.

M'han acollit a casa seva una tarda de dissabte per parlar del Vinyoli més familiar, del pare que és capaç de projectar en els seus fills la capacitat d'observar la realitat amb una passió desbordant, d'organitzar excursions inoblidables o d'atiar la vocació artística dels menuts. Les persones mai no tenim una sola cara, i les complexitats les va teixint la vida: «El meu pare —recorda Raimon— va patir molt per no haver pogut anar a la universitat. Va començar a treballar a l'editorial Labor als setze anys i s'hi va estar fins que es va jubilar, però l'ambient no era bo. "El que has de fer —li deia en Trias Fargas, que era un dels socis de la Labor— és escriure poesia. Deixar la feina". Però no podia deixar la feina. Havia de mantenir la família. El meu pare era tot poesia. Vivía completament per la poesia, però ningú no li reconeixia el talent. Ell

«Diria que la resta d'aspectes de la seva vida, tot el que no era poesia, era secundari per a ell. En certs moments, fins i tot una nosa»

estava convençut que allò que feia era molt bo, però amb els anys va anar considerant que potser no n'hi havia per tant i es va enfonsar. Va estar deu anys sense escriure. No formava part de les capelletes literàries i no sortia a les antologies que es feien. Diria que la resta d'aspectes de la seva vida, tot el que no era poesia, era secundari per a ell. En certs moments, fins i tot una nosa. Però també era un encant de persona i ho compensava fent regals, o organitzant-nos dies espectaculars que passàvem tots junts».

Raimon conserva vivíssim el record de les passejades que feien els diumenges per Barcelona i a l'estiu per Begur i pels pobles del voltant, on estiuejaven des dels anys cinquanta. «Els diumenges feia venir un taxista i fèiem una ruta espectacular. El meu pare era molt bon observador. Estic segur que ens va ensenyar a mirar. Vam caminar per tot Barcelona. Un recorregut que podies fer en deu minuts podia durar hores. S'aturava davant d'una porteria i t'explicava l'espai, la profunditat, la vidriera, el mosaic... o s'aturava davant d'una casa i al jardí hi havia una palmera: "No sabem què passa en aquest jardí". O

entrava en un bar del lumpen només perquè l'amo feia uns flamets d'anxoves espectaculars, i ell ja se l'imaginava de bon matí posant les anxoves a lloc. Li agradava molt anar al parc zoològic, sobretot allà on els animals quedaven més a prop: els elefants, les girafes... I al port. Al port era bestial. Agafàvem una barca i anàvem a les muscleres. T'ensenyava a observar, a adonar-te de l'activitat. Al port hi havia un home que ell coneixia i que tenia una barca de fusta preciosa. Jo tenia cinc, sis o set anys, i em posaven al timó, enfilat dalt d'un tamboret, i feia anar la barca per on volia. Després, quan ens acostàvem a les muscleres, venia el mariner i em deia: "Raimon, ara ja és cosa meva", i llavors ens hi endinsàvem i vàiem tota aquella aigua com enquitranada i el port allà lluny amb els seus gegants, aquests grans personatges que són les grues, i els vaixells d'aquells temps, i quedaves acollonit. Era espectacular».

Els primers temps de fer vacances a Begur arribaven amb tren fins a Girona i allà «s'acabava l'electricitat i anàvem amb un tren de vapor. Després vam començar a anar amb tren fins a Flaçà i agafàvem la SARFA, que era

>> *Joan Vinyoli.*

«Anàvem a Aiguafreda per una drecera fantàstica que potser ja no existeix. Passàvem per uns safareigs sensacionals, on hi havia tot de dones rentant roba»

A la meva germana en el dia del seu aniversari

Són ja força cavalls, però els domines;
no ells a tu.

Fa abril veure't quieta
com sobirana i forta, somrient
davant les coses.

Agafem el pailebot
de cadires de cuina i draps per cortinetes,
on a penes cabíem;

viatgera tu,
jo el capità: paisatges d'encanteri:
gats, peixos, illes, ports inversemblants,
on cantava la vida.

Te'n recordes
del Víctor, aquell noi que era alemany,
i de la fada del jardins: la «nena Mas»
regant les plantes?

Miro la saleta,
i et veig a tu tocant «*Les papillons*»,
jo fent Meccano, inventant bòlids
Fórmula 1.

Per les envistes
de Sant Joan, des del balcó miràvem
fogueres crepitant; modestos enceníem
bengales del color de la pobresa
que ens envoltava, fantasmal.

Recorda el capellà
que et deia Missa i tu te l'escoltaves
talment l'Ungit.

Em penso que durant
el meu xarampió tot va tornar-se
vermell i, quan Sant Vito
va visitar-te impunement tots et miràvem
com si balléssim.

Dansarina fores
anys a venir i violins tocaren
per tu com encisats al vell «Jardí
del Tarongers».

Oh Stravinsky!
Vas perfer la
«Història del soldat»: aquell que a mi m'hauria
plagut de ser.

Però el destí ens empeny
cap a gelors o incendis, a vegades
cap a negres llacunes.

Contemplem les roses
dels teus 20 anys.

Quanta de vida, quanta,
cremada, en vida tanmateix,
tornada un altre cop.

Tot és metamorfosi
potser.

Brindem ara, germana
sense plorar ni riure. Per molts anys.

com els autocars de les pel·lícules. El conductor anava agafant les maletes, que eren d'aquelles de cartró lligades amb un cordill, i les pujava a dalt per una escaleta. A les maletes hi havia tot casa nostra i l'endemà encara venia un *recader* amb el que havia quedat. A Begur, la Carme Picart, que era molt amiga, tenia una casa de tres plantes. En una planta s'hi estaven ells, a l'altra els oncles i els cosins, i a la tercera, nosaltres. El pare organitzava les anades a la platja, però a ell la platja no li agradava. El mar, sí. L'arribada, però, era espectacular perquè érem molts, però de tots els cunyats el meu pare s'entenia sobretot amb en Carles Soler Durall. Amb ell podia parlar de poesia. Anàvem a Aiguafreda per una drecera fantàstica que potser ja no existeix. El camí era de sorra, amb totes les arrels dels pins, i passàvem per uns safareigs sensacionals, on hi havia tot de dones rentant roba. Quan anàvem a Aiguablava el pare s'estava al Garreta, un bar preciós amb una terrassa de fusta amb el terra de sorra. Allà es menjava uns bons plats de musclos de roca. També anàvem a Aigua Xelida, però quan anàvem a Aiguafreda ens endúiem els sandvitxos perquè ens hi estàvem tot el dia».

Però per a en Joan Vinyoli a Begur hi havia moments sagrats que no es volia perdre: «Quan arribava en Roman a l'embarcador d'Aiguablava amb la seva barca d'un verd preciós, allò era sagrat. Aquesta és la gran història, el moment que en Roman aturava el motor i la barca arribava empesa pel seu propi impuls i en Roman saltava a terra. El meu pare s'aixecava per veure aquesta escena, o per anar a veure el capvespre, i d'allà sortien els poemes. A l'agost fèiem un parell d'excursions amb la barca d'en Roman. Anàvem a la cova d'en Gispert. Tinc encara la imatge de quan aturava el motor i entràvem a la cova. L'aigua era negra i el meu pare feia sempre el mateix. Es treia la camisa —encara me'n recordo de la seva pell, tan blanca—, entrava a l'aigua i deia "Està gelada!". I tornava a sortir. Era la seva proesa. Amb la barca també anàvem fins al cap de Begur. I de vegades en Roman ens deia: "D'aquí no podem passar". Perquè feia mala mar, i llavors la meua cosina i jo ens assèiem a la bancada, tots cagats de por».

També feien passejades a peu, al puig son Ric o fins a Pals. «De vegades ens parava la Guàrdia Civil: *¿Adónde van?*». En aquells temps en Raimon va començar a

Joan Vinyoli 2.IV.1979

pintar els paisatges de Begur que visitaven. Tenia unes aquarel·les senzilles, però son pare es va entusiasmar i li va regalar una capsa d'aquarel·les amb tot de tubets, de professional. «La recordo perfectament. Jo feia com en Simenon, un quadre cada dia. I el meu pare em deia: “No paris, Raimon, no paris!”». A en Joan Vinyoli li agradaven les postals i tenia moltes reproduccions d'obres d'art. «Va haver-hi un moment —recorda Raimon— que l'art que li agradava era el que s'havia fet des de Kandinsky cap aquí. S'entusiasmava amb Paul Klee. En canvi havia deixat d'escoltar música. En Joan Teixidor un dia li va dir: “Vinyoli, si vols ser un gran poeta, la música fora. O una cosa o l'altra”. I el pare s'ho va prendre tan al peu de la lletra que no en va tornar a sentir fins que ja va ser molt gran. El meu germà, l'Albert, li va regalar un casset i va començar a passar-se hores escoltant la *Passió segons Sant Mateu*, de Bach, o el *Rèquiem*, de Mozart».

La Teresa Sastre era una dona amb molt sentit de l'humor. Sempre deia que li hauria agradat ser cupletista i pujar als escenaris amb tot de plomes, però que no podia ser perquè era una dona burgesa. Va treballar molts anys a Assistència Mèdica, i en Salvador Espriu tenia el despatx just al costat. Potser per això sempre explicava que quan

Espriu s'avorria la feia cridar i li deia: «Teresa, vine un moment al meu despatx. Va, cantem». I es posaven a cantar cuplés. L'Espriu s'agafava les puntes de l'americana i cantava: «*Po-bres chi-cas, las que tienen que servir*». I la Teresa es moria de riure. Però Salvador Espriu ja era un poeta reconegut i Joan Vinyoli era només poeta d'una «immensa minoria».

Begur recorda les estades de Vinyoli. S'han instal·lat plaques als llocs que freqüentava i ja fa uns anys, el 2009, quan es commemoraven els vint-i-cinc de la seva mort, es va inaugurar el mirador «Joan Vinyoli», des d'on esclata el mar de la badia de Pals, amb les Medes al fons. Van ser molts anys de mirar, de viure i d'escriure a les taules dels bars, a la vora del mar. «Quan jo era jove —recorda Raimon— de vegades el pare venia als peus del llit i em llegia poemes, però jo no els entenia. Ell ho vivia tot poèticament. Ho vivia tan poèticament que al 1970, quan el van convidar al Price dels poetes, ell hi va anar a llegir poesia. I el públic el va xiular. Va tornar a casa enfonsat. Però és que no s'adonava que allò era un míting antifranchista. I tot i així potser ara es recorda poc que no va acceptar el *Premio Nacional de Poesía* que li volien donar el 1977».

Judit Pujadó és escriptora.

>> *D'esquerra a dreta, Albert Vinyoli, Teresa Sastre amb en Raimon a la falda, i tots dos Joan Vinyoli, pare i fill. A la dreta, Vinyoli a Begur.*

La Teresa Sastre era una dona amb molt sentit de l'humor. Deia que li hauria agradat ser cupletista però que no podia ser perquè era una dona burgesa

Ventura Ametller i els marges

Summa kaòtica (1986) i *Resta kaòtica* (2008), dues novel·les amb un altaveu empordanès

L'escriptor i veterinarí de Pals (1933-2008) es va imposar una missió quàdruple: escriure la peripècia dels sense veu, oposar-la a les versions oficials, una estètica endimoniada i no dir cap mentida. Ja és molt.

> > Ventura Ametller àltes de Bonaventura Clavaguera (Pals, 1933 - Mataró, 2008).

ADRIÀ PUJOL

> TEXT

JUDIT PUJADÓ

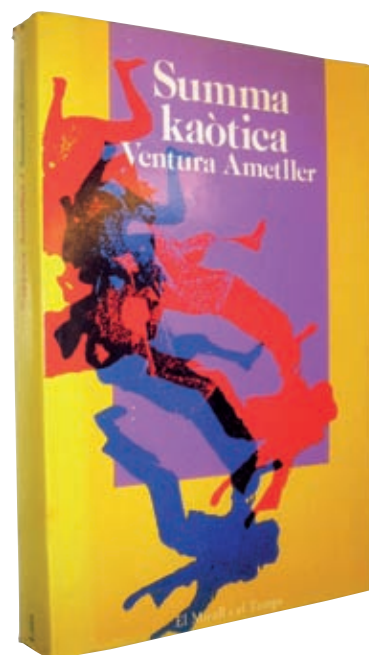
> FOTOS

Els Empordans són tel·lúrics. Allí les incumbències humanes es negocien amb la terra. Paisatge i meteorologia funcionen com una segona pell, i els empordanesos retiren als suros, de funda endurida i sang fosca. La vinya, l'aiguamoll, els casalots, les muntanyes i nostre senyor, el Mar. Simbolisme brollat del fang primigeni, una terra que subjuga i allibera al dictat del vent. I fins aquí el tòpic prenyat de versemblança.

Ventura Ametller va situar dues novel·les al seu país de naixement. Com a mínim, perquè hem d'esperar a saber què s'amaga al seu arxiu. A la *Summa kaòtica* (1986) i a la *Resta kaòtica* (2008) va posar l'altaveu a l'Empordà més esbarriat dels anys trenta i quaranta del segle xx. Convuls i aixecant roda, furga calces endins de llevadores bruixes, calós mentiders i pagesos esforessats. Planta la marginalitat (de marge, no de *quinqui*) al mig de l'hort i fa girar les sínies siderals com un heretge. I connecta les bagasses locals amb Popeye, convoca les actrius de l'època a les bacanals po-

pulars de la societat empordanesa, abans, durant i després de la Guerra Civil.

Tot és en tot, semblava que volgués dir, tan al·legòric. I atrapats els peus pels

Convuls i aixecant roda, Ventura Ametller, furga calces endins de llevadores bruixes, calós mentiders i pagesos esforessats

ceps nerviüts, però alliberat de cabells en amunt, feia el que li sortia dels collons. Reordenava. Sanguinari com els déus. A les notes de la *Summa*: «Els actors: són reals; arrancats de la pura i puta realitat, que en aquest retaule immens actuen de manera antihistòrica. Són éssers la vida dels quals ha transcendit més enllà de la seva condició estreta i miserable».

Els llocs i els individus

Retaule immens. Mai més ben dit. Però ple de *marginalia*, notes al peu, caricatures i monstres. Per batre d'una altra manera, Ametller tria els subalterns i els situa en una geografia al·lucinada. Transforma en llegendari allò que no ho era. I viceversa, abaixa els fums de la Història.

Món al revés que en definitiva és el món més aterrat. Poel (Pals) és la capital de l'Imperi Bacant de Bacanàrdia (Catalunya empordanitzada). Samària n'és el barri jueu. Jobville (la minúscula Fontanilles) és la metròpoli de la Terra dels Mosquits (els arrossars comarcals). «Aquest país és molt antic i jo també», diu el protagonista.

Menys catacúmbic que no pas Espriu, persones i indrets es mitifiquen, però des de l'esperpent i l'estima. Juselap de Furilló (Josep Pla de Llofriu) treballa per a la resistència contra el feixisme —aviat és dit—, i en Florian de sa Riera és un savi antic.

Sacraville, Vila-no-tenim, Sefhirag. Per poc que conegui l'Empordà, el lector aviat es familiaritza amb el joc d'Ametller. L'antihistòria és una càbala. Es tracta de tornar a llegir els fets, preguntar a les persones. Al capdavant, només tenim punts de vista.

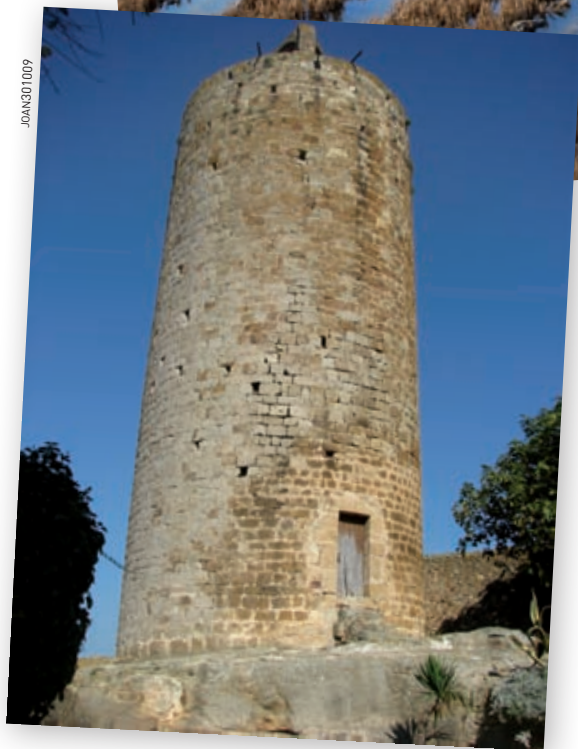
Gràcies a Josep Maria Codina, artista i gendre d'Ametller, he pogut remenar papers de l'escriptor. He llegit el *making-off* de les novel·les. Amb lletra gòtica, Ametller justifica el mètode. En un marge de calendari escolar, copia de memòria una frase de Baudelaire: «*La vérité peut être multiple; n'est pas double*».

L'avui

Ametller parla per boca del seu altre jo: «He caminat pels carrers estrets de cases baixes i decrepites, tocades per la llum de la lluna, i per les places i placetes amagades (...), a dalt dormia Poel, en un somni de pedra

>> *La vila de Pals vista des de prop del Quermany.*

Poel (Pals) és la capital de l'Imperi Bacant de Bacanàrdia (Catalunya empordanitzada). Jobville (Fontanilles) és la Terra dels Mosquits (els arrossars)

JOAN301009

>> A dalt, Fontanilles; al mig, els arrossars de Pals i, a sota, la torre de les Hores de Pals.

medieval». Sota «l'ungla de la lluna», les coses es mostren tal com són. El protagonista es diu Protomorphus, Anamorphus i Metamorphus segons creix i cavalca els misteris de la vida. La primera olor que sent, quan neix, és la pudor d'un caliquenyó.

I tanmateix, l'Empordà de les cases espatllades i dels escanyapits gairebé ha desaparegut. Pals, Pantaleu, Sant Feliu de Boada i Palau-sator són agregacions restaurades i boniques. El turisme i el santgrial de la qualitat de vida han fet dissabte al femer. Als Masos de Pals s'hi venen matalassos inflables, i les moles de senyors i masovers han esdevingut hotels de luxe. El perfum grec ha donat pas a l'*aftersun*.

Però hi ha resistències. Quan em documentava, al pic de l'hivern vaig pujar al Quermany Gros, un altre dels llocs importants si voleu escoltar la música d'Ametller. A llevant, les Medes, i a l'esquena, la torre de les Hores de Pals. Enmig, un país ancorat en

un temps indefinit. De baixada vaig passar per les mines d'en Bofill, la gruta on tothom sap que un drac custodia els sacs d'or i plata. Després, des del mas del Pou de ses Garites vaig caminar fins a les basses d'en Coll, pel bosc. Ni una ànima. Paisatge en letargia. I al final, quan es feia fosc i ja em trobava a l'illa Roja, un home prou vell baixava pel camí de ronda, el que ve de les platges de Begur (Rugeb, segons Ametller). Vaig dir-li:

—On aneu?

—En aquesta hora poc que s'ha d'anar enlloc —em va contestar, i va seguir roquisars enllà.

Adrià Pujol Cruells
és antropòleg i escriptor.

I tanmateix, l'Empordà de les cases espatllades i dels escanyapits gairebé ha desaparegut

Cent anys després de les *Proses bàrbares*

Quan Bertrana era l'hereu de Ca n'Aspriu

Preveient que estaria tot força trinxat, em vaig posar un abric d'estoïcisme quan ens disposàvem a retrobar els paisatges de les *Proses bàrbares*, escrites per Prudenci Bertrana. Han passat més de cent anys i els indrets es troben al carrer major de Catalunya, el corredor prelitoral de la Selva. Des de la Via Augusta al tren d'alta velocitat, deu ser el camí amb més petjades i roderes de la història nostra.

>> Prudenci Bertrana i Comte (Tordera, 1867 - Barcelona, 1941).

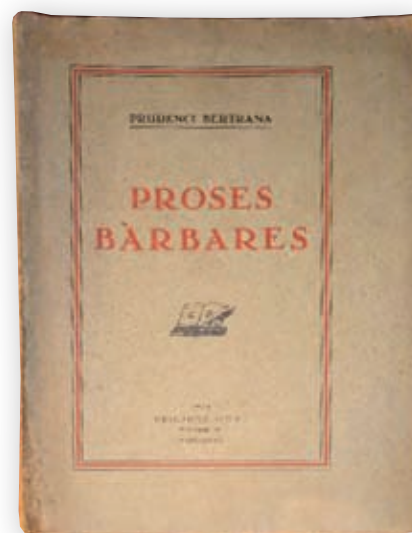
JOSEP PUJOL
I COLL

> TEXT I FOTOS

Vaig prometre'm, doncs, que no diria «si ara Bertrana ho veiés», que no redactaria cap elegia, que no em lamentaria per l'aiguabarreig de tantes vies de comunicació de les quals jo mateix em beneficic quan vaig de Girona a Barcelona.

Les *Proses bàrbares*, del 1911, pertanyen a un dels rars moments optimistes de la biografia de Bertrana. Atiat per Joan Maragall, l'autor de *Josafat* va escriure aquest seguit de quadres de la Selva seva més coneguda i estimada, la que es podia recórrer a peu des de l'Esparrà, des de la masia familiar de Ca n'Aspriu, per caçar-hi o, millor encara, badar i extasiar-s'hi. És una àrea que comprèn termes de Riudarenes, Sils, Caldes de Malavella, Vilobí d'Onyar i Massanes, encara avui dia prou verda, agresta i ambigua, territori de ningú i potinejada per tothom. El bosc es deixa esparracar en silenci, el terreny s'esqueixa, el sauló cedeix, però les infraestructures victorioses tenen un aire de nafra i conquesta temporal en el setge de la natura. Bé s'ha debolit el camí ral, abans la principal via de comunicació

amb França, avui pràcticament intrombable, malgrat el traçat precís que cinc historiadors van fer a *Deu llegües de pols i roderes*, modèlic en la seva combinació de recerca documental i coneixement del territori. El llibre és del 2005, però la història i el tren d'alta velocitat ja li han passat pel cim.

Les *Proses bàrbares*, del 1911, pertanyen a un dels rars moments optimistes de la biografia de Bertrana

>> *La Creu de la Mà, a la dreta, i el Sot de l'Infern, a l'esquerra.*

Per l'antic camí ral

El camí ral, de camí cap a Barcelona, es dividia en dues rutes, la del litoral i la de l'interior, a la Creu de la Mà. Durant segles, els viatgers que partien de l'hostal de la Thiona fins arribar a l'hostal de Mallorquines es disposaven a travessar una de les forests més perilloses del país, infestades de bandolers. A mig tros, a la cruïlla, una creu de ferro marcava les dues direccions amb una mà en un braç i una M a l'altre, assenyalant així la mar cap a orient. Bertrana es deixà suggestionar per la mà sinistra i per la solitud de l'indret boscós en una de les proses, *Les rutes abandonades*. Avui dia la creu, refeta, es dreça a tocar el tancat del camp de golf de Caldes, com si escarnís les torres d'alta tensió properes, com si es vantés de la seva insòlita supervivència, mentre les restes del camí ral s'esfilagarsen entre les obres d'ampliació del camp.

Recuperem, en cotxe, un altre tros de camí ral que va en paral·lel a la carretera GI-

555, camí de Massanes, buscant-hi l'hostal de l'Arrupit. En la ruta d'Hostalric a Girona hi havia diversos hostals on fer estada o algun mos. Bertrana pinta a *Les llars d'hostal* un quadre tendre de la confraternitat que els dies d'hivern s'establia entre comensals a l'entorn del foc, els clemàstecs i el tupí. Al llarg del llibre n'esmenta la Paquenya, a Riudellots; el del Suro de la Palla a la ruta de marina, i el de l'Arrupit a l'interior. A *L'encís d'una marrada*, l'autor baixa de l'estació de Sils un matí cruïssim d'hivern i, voltant l'estany i desoïnt els seus propòsits inicials, es desvia durant tres hores. Arriba així a l'hostal de l'Arrupit, davant de la riera de Santa Coloma. Segles enrere hi havia dinat l'emperador Carles V, però Bertrana el troba desemparat, amb gossos que el borden, poc acostumats a veure-hi gent. Recuperat, repintat, reclòs, l'hostal de l'Arrupit és avui una residència privada. A la porta de la propietat avisen del gos, a les feixes pasturen la gespa unes ovelles. Me'l miro de lluny, des de l'altra banda

Avui dia la Creu, refeta, es dreça a tocar el tancat del camp de golf de Caldes, com si escarnís les torres d'alta tensió properes

de la riera, emmarcat per les bambolines del diorama que forma el vial enlairat del tren d'alta velocitat, que hi passa a tocar.

Del Sot de l'Infern a l'Esparra

Les masies tràgiques, els casalots pobres on Bertrana situava tots els drames rurals possibles, s'han substituït avui per urbanitzacions, disseminades com si un enorme saler les espargís pel territori. N'hem resseguit algunes pel Google Street View tot preparant la ruta —carrer Lirios, carrer Tórtola—, però hem preferit acostar-nos de debò al sot de l'Infern, per on feien batuda Bertrana, el seu gos Dick i en Busqueta, company de gestes. Prop de Massanes, l'afrau conserva alguna cosa de la solitud bàrbara que encaterinava l'hereu de ca n'Aspriu. Barriquejant i embardissant-se, en una hora llarga anaven del Sot a la seva masia, però nosaltres som incapaços de tirar pel dret, de manera que reculem i ens encotxem en direcció a Riudarenes.

Les cases del nucli de l'Esparra estan ben restaurades, tret de l'església. *La missa major en el poble* és una escena del passat: ja no hi ha gallines campejant, el corriol s'ha enquitranat, el lledoner monumental ha tingut fills abans de morir i no sembla que la parròquia registri gaire activitat. Hi ha estadants que renten el cotxe davant de casa. Arribar des d'allà a ca n'Aspriu és un passeig per una pista aixaragallada, entre roures joves, cirerers d'arboç i eucaliptus destralers, sota la vigilància de l'ermita d'Argimon, que senyoreja damunt el congost. Finalment, ca n'Aspriu és un petit miracle. L'escenari de les hores més grates de Bertrana es manté no solament dempeus, sinó digne i refet, indulgent amb els estranys que volem tafanejar-hi, assolellant-se en silenci i mirant la serra a l'altra banda, cremada per l'obaga.

>> *Ca n'Aspriu.*

Josep Pujol
és escriptor.

Ca n'Aspriu és un petit miracle. L'escenari de les hores més grates de Bertrana es manté no solament dempeus, sinó digne i refet

El reverend de Medinyà

Una passejada en dos temps pel clos del Castell de Medinyà: una trobada d'ara fa uns vint-i-cinc anys i el repàs a vint-i-cinc anys d'ofici

A partir d'una trobada entre Josep Pla i Modest Prats es repassa la trajectòria del reverend —com l'anomenava l'escriptor de Llofriu— i la importància d'aquest a la parròquia de Medinyà, en la qual va estar vint-i-cinc anys. Des d'una descripció de la que fou una residència privilegiada es repassa tota una vida destinada a la Paraula i a les paraules; sobretot en la vessant de savi que conversa i s'interessa per la vida del poble que habita, més enllà de les seves altres ocupacions acadèmiques i religioses.

TELM TERRADAS

> TEXT I FOTOS

>> Modest Prats i Domingo (Castelló d'Empúries, 1936 - Girona, 2014).

—I—

Deixen el cotxe a dalt de tot del poble, i cercant una rectoria hi descobreixen la grandiloqüència d'un castell. El senyor de la boina posa amb cura un peu a terra, ara un altre... torna a reprendre el caldo apagat entre els seus dits i, somrient, se sorprèn del vigor d'unes cames entumides pel viatge que, potser engrescades per la massa pètria que ara les acull, han decidit reprendre la seva energia més antiga, recordar els jorns de llargues caminades plasmades en pàgines encara més llargues. Refet, admira voltes, capitells, un escut damunt d'una portaleda... i, cercant adjectius, el senyor de la boina potser promet fer-ne uns papers que no acabarà mai. Segurament, la idea es desfà a mesura que abandona el clos del castell, ferit pels anhels de transcendència que traspuen d'aquesta obra ridículament pretensiosa. Aleshores, al fons, s'ofereix a la vista el Ter, tot l'espectacle dels colors tardorals fins a Flaçà i, més al fons, entre una boira baixa,

el Montgrí. A poc a poc, el senyor de la boina transmuta la seva ganyota de vell xaruc en una nova rialla. «Colossal, finíssim, exacte, crepuscular, únic, formidable...».

La humil rectoria dorm entre l'església consagrada a sant Sadurní i el poble, reposat, feiner i obstinat, allà baix. El reverend Prats, acompanyat de la seva mare, surt a rebre el senyor de la boina. Passen a la biblioteca i s'inicia, com en cada visita, una llarga conversa curulla d'ironia i sarcasme, el ritual del que ha fet transcendir els elements de la narrativa per confeccionar una vida rigorosament literària, una existència indestruïble de la Paraula.

El reverend fa un comentari sobre la seva feina: el bisbe de Girona l'ha posat en aquesta parròquia més aviat petita i, encara que s'ocupa també de la de Vilafreser, sembla que així té temps per fer altres coses. «És un d'aquests dels llibres», com li ha recordat fa poc l'avi de can Selles. Prepara, a més a més, una *Història de la Llengua Catalana* que, encara que és una feinada, és una obra colossal i necessària, apunta el senyor de la boina.

Modest Prats va arribar a la rectoria de Medinyà el 1977. L'acompanyaria la seva mare —Enriqueta Domingo—, fins la seva mort, el 2002

També elogien el *Coromines*, que, un cop acabat, ens farà ser un país normal a ulls estrangers. Tots dos hi estan d'acord, i el senyor de la boina marxa content, amb la mel als llavis, desitjant tornar a pujar a la part més alta de Medinyà i travessar el clos del castell, un cop més.

El reverend es queda allí a l'entrada, pensatiu i fumant, un cop s'ha acomiadat. Ja és de nit. Alça la mirada i contempla la mola que batega en la fosca.

No ha entrat mai al castell, i potser ni falta que fa. Hi ha una cosa que s'eleva, que arriba més amunt que la torre més antiga: una joia i una pau infinites, un campanar que recorda la gent que l'ha alçat i la fe dels qui l'habiten. Aquí hi puja la gent del poble buscant les seves misses però també hi circula un estol d'intel·lectuals —gironins i de més enllà, cristians i no tan creients— que busquen la conversa del reverend.

«Hi va haver un temps que ens vam plantejar de fer una església a baix, al poble. Més que res per a la comoditat dels feligresos, perquè no haguessin de pujar tot el camí del castell. "De cap manera", va dir la

gent. L'església, en l'elevació, és tot un símbol del poble. Un lloc de reunió i de comunió. De coneixement mutu. Em fa pensar en allò que va dir Joan XXIII: "L'església ha de ser com la font de la plaça del poble, allà on tothom va a buscar l'aigua". Em sembla que, en el cas de Medinyà, podem dir que la cosa va anar ben bé així».

—II—

Modest Prats va arribar a la rectoria de Medinyà l'any 1977. El bisbe Jaume Camprodon li havia atorgat l'administració d'aquesta parròquia en un gest que sembla premiar tota una trajectòria personal. L'acompanyaria la seva mare —Enriqueta Domingo— i la mort d'aquesta significaria el final de la seva feina a Medinyà —l'any 2002—, per passar a exercir l'ofici a la parròquia del Mercadal a Girona.

«Sóc fill d'un home que fou condemnat i executat quan jo només tenia tres mesos i ell acabava de fer vint-i-cinc anys».

En aquest capítol —el de les injustícies— sempre va creure que la seva posició,

>> *Rectoria i església de Sant Sadurní de Medinyà.*

La docència no era un nou servei a la comunitat: es tractava del desenvolupament d'una tasca intel·lectual que hauria de marcar tota una generació

FONS MÓN MARQUÈS

>> A dalt, Modest Prats, Enriqueta Domingo, la seva mare, i l'escriptor i teòleg Jaume Lorés. A baix, detall de la part vella de Medinyà.

la d'home de fe, hauria d'afavorir l'entesa entre totes les parts. Amb els mots sempre va ser un home d'acció i va utilitzar la paraula, en forma d'homilia i també de conversa, per denunciar allò que creia inadmissible. Així, durant la Pasqua del 1969 va exhortar els creients a entendre la fe des d'aquest prisma: la del compromís del cristià amb la societat. El governador civil de Girona li va

imposar una sanció per aquest fet que no va arribar a pagar mai.

«D'on hem tret que el no estar d'acord amb la gestió política actual et col·loca necessàriament entre els heretges, els excomunicats, els doctrinalment sospitosos?».

Va arribar la Universitat en una trajectòria com a estudiant de teologia, que l'havia portat a París i a Roma. En aquell moment va haver de fer mans i mànigues per veure aixecada la sanció de l'any 1969. El sacerdot «progresista y separatista» va entrar el curs 1971-1972 i no en sortiria fins al 2002.

«Vaig dir al bisbe que si anava a la Universitat hi faria de professor de les matèries que m'assignessin, que ho faria tan bé com sabés i que no aprofitaria aquella situació per fer de capellà; si em tocava fer literatura catalana faria literatura catalana i prou, i la faria de la millor manera possible».

La docència no era un nou servei a la comunitat: es tractava del desenvolupament d'una tasca intel·lectual que hauria de marcar tota una generació de docents, filòlegs, historiadors de la llengua, escriptors i amants del català en general.

Però l'empremta de Modest Prats és immensament viva en aquest murmur de veus que treballen, naixen, viuen, canten i ballen sota el castell de Medinyà. Personalment, jo he conegut els fills d'aquells que s'enlluernaren amb el reverend, en una parròquia que semblava més un local social, on es parlava de futbol, de llibres, de la vida i també de religió. Modest Prats acabà essent el savi de Medinyà, fill adoptiu de la vila després de més de vint-i-cinc anys de rector. Una veu crítica, renovadora, esperançadora i compromesa amb el seu ofici: la llengua, la fe i les persones.

Més enllà de les seves obres, papers acadèmics i una traducció de *Fedra*, de Racine (1999), només n'hi ha una que aplega les seves aportacions literàries —*Homilies de Medinyà* (2011)— i ens deixa veure la seva dimensió personal en un dietari que parla del poble, de la infància de l'autor i que representa la seva última aportació a les lletres catalanes.

Les persones senzilles i la vida quotidiana del Medinyà que el va acollir tants anys són al centre d'aquesta obra.

«Per què ha de ser més ric el contingut humà d'aquell que s'encaparra amb qüestions d'alta metafísica que el de qui somia vagarosament menjar sang i fetge i ceba de porc?»

Telm Terradas és llicenciat en filologia catalana.

Modest Prats acabà essent el savi de Medinyà, fill adoptiu de la vila després de més de vint-i-cinc anys de rector

Amb Gore-Tex, sense paraules i seguint marques de colors

El paisatge de *La Punyalada*, de Marià Vayreda, ara

Ja ho diu l'Albert Bardals, al pròleg de *La Punyalada*: aquella Garrotxa, afligida, vella i solitària, pateix dels seus mateixos mals. La terra que guarda els records de la seva joventut ja no és la mateixa. L'Alta Garrotxa ha canviat. Com era i com és?

>>> Marià Vayreda i Vila (Olot, 1853 - Barcelona, 1903).

**MARIA
PUIG PARNAU**

> TEXT I FOTOS

La *Punyalada*, de Marià Vayreda, es va publicar el 1904, pocs mesos després de la mort de l'autor. Explica la història de l'Albert Bardals, que viu a les muntanyes de l'Alta Garrotxa cap allà a l'any 1840. Resseguint la seva vida, coneixem una història d'amor i moltes aventures de trabucaires. A més, sentint-li la veu, ens fem al seu interior i descobrim tot el que sent i pensa.

El paisatge en la novel·la

Llegint *La Punyalada*, veiem que les històries i els sentiments dels personatges surten sempre del mateix lloc: de les muntanyes, les pedres i els boscos. La vida es fa allà. Tal com deia el subtítol de la primera edició, és una novel·la muntanyenca, perquè les muntanyes són l'element essencial de la trama i de tots els temes que engloba. Els «espadats fora de plom» de l'Alta Garrotxa són el principi de tot.

D'allà, en surt el mal. Es refugia i actua en aquells racons de món. Entre roques i afraus, lluny de tot poder i prop de la fron-

>> Salt del Brull.

Els «espadats fora de plom» de l'Alta Garrotxa són el principi de tot

>> *El paisatge de La Punyalada.*

tera, els bandolers hi nien i hi crien tots els dubtes i temptacions; allà, viure prop del límit és més fàcil i més perillós que mai. Això fa del paisatge de l'Alta Garrotxa un lloc de misteri, d'instints assilvestrats, perills i patiments.

Però el que caracteritza el territori fins a convertir-lo en el centre de la novel·la és, sobretot, que és un paisatge viscut. És a dir, la gent hi viu. I hi viu perquè en viu. Treballen al bosc, en algun racó de camp o hort, a les carboneres, amb el bestiar, a les tavernes, als molins. La gent dona activitat, vida, al paisatge. I el paisatge els crea la vida a ells. Aquest lligam fa que els personatges de *La Punyalada* —com els habitants de l'Alta Garrotxa d'aquell temps— tinguin el paisatge interioritzat, el coneixen, hi creen històries i moments.

A banda de la realitat de l'època, però, també tenim el llenguatge. Les paraules que utilitza Vayreda fan viure el paisatge escrit de *La Punyalada* i li donen ànima. Sempre s'ha elogiat el domini lèxic de l'au-

tor, la precisió, la riquesa, la poesia dels seus escrits. Dir això és dir molt. A *La Punyalada*, les paraules fan el món. Des de la primera pàgina de la novel·la sents com el que llegeixes t'omple les orelles i la imaginació. Dins del teu cap, davant dels teus ulls, les paraules creen aquella terra i tota la seva ànima.

Els components esmentats fins ara dibuixen molt bé l'estètica literària de *La Punyalada*. Seguint el realisme propi de l'època, la novel·la té la voluntat de fer un retrat de la seva realitat i de fer-lo amb objectivitat i verisme.

A més, també fa passes dins del naturalisme, perquè ja hem dit que els caràcters estan lligats al seu món, absolutament condicionats per les muntanyes de l'Alta Garrotxa. I encara s'hi afegeix un altre aspecte: la introspecció psicològica, tan ben treballada en el personatge principal i tan poc present en la literatura catalana d'aquells moments. Tot plegat fa de *La Punyalada* una obra molt remarcable.

Les paraules que utilitza Vayreda fan viure el paisatge escrit de *La Punyalada* i li donen ànima

El paisatge de la novel·la, ara

Si sortim de la novel·la i ens endinsem a l'Alta Garrotxa, trobem que la terra ja no és la mateixa. Despoblada. Molts masos abandonats. Cases fetes ruïnes. Boscots buits de gent. Pocs habitants que encara s'aferren a la seva terra, excepcionalment, i molts excursionistes que hi fan vida, però vida de pas.

Ara, a l'Alta Garrotxa hi busquem tranquil·litat, calma i també repte. Ens hi podem sentir més persones, més autèntics i naturals. El paisatge és expansió de l'esperit, i això encara el legítima. Encara ens sembla que hi sentim una mica l'eco de vida de *La Punyalada*.

Però els trabucaires ja no s'amaguen enlloc. Ja no tenen a qui fer mal. Ja no hi ha misteri ni el mateix perill. Tampoc vivim el paisatge de la mateixa manera, no el tenim interioritzat. La major part de la gent ens hi acostem amb un cop de cotxe i marxem el mateix dia abans de fosc. Són pocs els que no hi caminen seguint marques de colors. No sabem moure'ns a les fosques, com a la

novel·la. Hem de portar calçat amb Gore-Tex, nosaltres. I, per acabar-ho de fer fred i encara més distant, ens adonem que no tenim prou paraules per a aquell lloc. Arbre, ocell, pedra i prou. Comodins generals i estèrils que no troben l'essència de res.

El paisatge de *La Punyalada* s'ha convertit, per a nosaltres, en un decorat. En una ambientació on podem superar reptes i sentir tranquil·litat. En un teló de fons que gaudim banalitzat i mastegat. I amb distància física i verbal.

Tot i això, i sempre a la nostra manera, el paisatge segueix atraient-nos. Potser al final, tal com va passar a l'Albert Bardals, una punyalada ens despertarà i serem més conscients d'aquesta terra. O potser no, potser un dia trobarem una paret de casa en ruïnes i a darrere no hi haurà res. Descobrirem que és de cartró pedra i la molsa, de feltre.

Maria Puig Parnau

ha estudiat filologia catalana.

>> L'ermita de Sant Aniol d'Aguja. A la dreta, el puig de Bassegoda.

El paisatge de *La Punyalada* s'ha convertit, per a nosaltres, en un decorat

Una olivera, xiprers i barraques de níquel

Portlligat i Rosa Leveroni, cinquanta anys que no han passat

L'obra poètica de Rosa Leveroni (Barcelona, 1910-1985) no es pot entendre sense fixar la mirada en l'any 1948, quan la poetessa va comprar una barraca a una família de pescadors en un racó de món que influenciaria la seva literatura i constituïria un dels llocs que més va estimar, Portlligat. Com la poeta noucentista veia Portlligat i com el podem veure ara pot ser una bona manera de comprovar quant pesa el temps, i si pesa igual a tot arreu.

>> Rosa Leveroni i Valls (Barcelona, 1910 - Cadaqués, 1985).

MERITXELL LAFUENTE

> TEXT I FOTOS

El paisatge de Cadaqués i Portlligat han estat i són emblemes de la Costa Brava. Tenir-lo a un parell d'hores de camí és un privilegi que ens permet estalviar-nos els milers de quilòmetres que molts estariem disposats a fer per visitar-lo i perdre-hi el temps, tan sols badant. La carretera d'asfalt, quan s'encén lluent avall i més avall, no fa mandra.

Deu minuts al límit del mareig no són res si el premi s'ho val; en canvi, quan el camí és de tornada, el ritme s'alenteix, les cases vistes des de lluny semblen menys blanques, una llum tènue esmorteïx les feixes dels vorals, i la paret seca que els fa de marge ja no sembla tan geomètricament perfecta.

Per anar-hi i no tornar-ne

Perquè, de la mateixa manera que visitar Cadaqués i Portlligat podria ser la imatge ideal d'un diumenge de vermut i converses poc importants, marxar-ne deixa encongit, com si fos millor no haver-hi anat per no haver-ho d'enyorar. Sona exagerat, però

devia ser un sentiment d'aquesta mena el que va fer que Rosa Leveroni es comprés una barraca a Portlligat. No una casa, ni un piset, sinó una barraca que el seu veí, Salvador Dalí, acabaria comprant-li i que actualment forma part de la casa-museu que milions de turistes visiten sense saber que, potser, en algun dels quatre cantons d'aquell tímid espai, s'hi va escriure *Petita «suite» de Portlligat*.

Portlligat i Cadaqués penetren en la literatura de Rosa Leveroni, en algunes ocasions, constituint el teló de fons de les seves poesies, i queden tenyits de la melangia que caracteritza el conjunt de la seva obra, sempre escrita com qui vol estirar el braç per tocar alguna cosa que s'escapa, que gairebé no és.

I encara que podria encertar-ho o segurament equivocar-me intentant descriure-ho, prefereixo utilitzar les mateixes paraules que Rosa Leveroni: «Allò és bonic. No és ni el cantó amable ni el vulgar de la Costa Brava. Sembla el seu esquelet. I un esquelet és molt bonic». Qui hi ha estat sap que és just així.

El Portlligat que la poeta va conèixer tenia allò just perquè un poeta en pogués fer una oda: una olivera, el mar, barques de pescadors i unes casetes blanques

Guardat en formol

El Portlligat que la poeta va conèixer era el que ara en diem minimalista. Tenia allò just perquè un poeta en pogués fer una oda: una olivera, el mar, barques de pescadors, algun xiprer i unes casetes blanques que, empenyadorament barrades, continuen allà posant a prova la curiositat dels que no ens conformem només amb les façanes.

Portlligat manté tots aquests detalls, i els pocs canvis físics que hi notem són els caiacs de darrere les barques, estacionats per a qui vulgui llogar-los, un *xiringuito* de platja situat a l'entrada de l'aparcament i un rètol al moll que promociona passejos amb barca i la vista d'uns sospitosos dofins. Res més. A Portlligat, el pas del temps, més que pels canvis materials, es nota per allò que ja no hi ha. És la buidor de les barques, el llot que cobreix les pedres de la platja —indicador que ningú les trepitja— i l'absència dels pescadors amb qui parlava Rosa Leveroni el que delata que Portlligat està fet de la matèria de què estan fets els records.

Com qui perd la respiració davant d'una obra d'art, aquest tros del cap de Creus, de

tan seductor, pot arribar a esgarrapar l'ànima. La mateixa Rosa Leveroni deia que Cadaqués és massa bell per estar-hi sol. Suposo que ens agrada compartir allò que estimem. Portlligat és per compartir, per desgranar-lo en trossets petits, perquè, precisament per aquesta aura d'irrealitat que té, fer-ho en solitud pot fer que et preguntis si aquella pausa, si la tranquil·litat d'agost, si el petit cementiri penjant sobre l'aigua que Leveroni anomenava «l'últim port encimat damunt la pau eterna» són de veritat.

Meritxell Lafuente és
licenciada en filologia catalana.

>> «Portlligat està fet de la matèria de què estan fets els records».

A Portlligat, el pas del temps, més que pels canvis materials, es nota per allò que ja no hi ha

Un hotel holístic a l'Arcàdia de Fages

L'arquitecte Oldřich Hozman retorna el dring poètic al mas de Palol

Carles Fages de Climent va escriure alguns dels primers versos en aquest mas monumental, avui enrunat. La societat Zain Maitreya el transformarà en un hotel de luxe, envoltat de petits bungalows que es construiran amb materials ecològics i bioclimàtics, seguint criteris d'arquitectura biològica. El futur complex s'especialitzarà a oferir confort i benestar espiritual als seus residents.

SEBASTIÀ ROIG

> TEXT I FOTOS

>> Carles Fages de Climent (Figueres, 1902 - 1966).

A principis del segle xx, el poeta Carles Fages de Climent i la seva família estiuiejaven al luxós mas de Palol de Fluvià. Aquest era un dels tretze masos del nombrós patrimoni dels Climent, i es trobava dins del terme de Torroella de Fluvià.

La casa pairal era grandiosa: ocupava 4.500 m² i tenia una horta magnífica, amb avingudes d'avellaners i centenars de figueres, i una extensió de secà considerable. Vora el mas, com detallaria Fages, s'hi estenien «verds boscatges, compassats ençà i enllà, com taques de verd joïoses, ni massa grans ni massa petites, amb aires de parc descuidat i de verger arcàdic». Els terrenys de la finca, per on passava el riu Fluvià, els havia comprat el besavi de l'escriptor durant la desamortització de Mendizábal. De fet, el mas s'aixecava al damunt de les restes de l'església de Sant Genís, que segles enrere havia format part del monestir de Sant Pere de Rodes.

En el volum *Memòries. A la recerca de mi mateix*, l'escriptor recrea l'ambient opulent del casalot durant les trobades estiuenques, presidides per la seva àvia, Dolors

de Climent i de Niubó, que rebia i allotjava la corrua inacabable de familiars. Algun d'aquells estius, quan encara era un adolescent de salut fràgil, Fages va compondre al mas uns quants poemes amb l'afany d'emular Horaci. *L'Oda a Palol*, on evocava el passat medieval del paradís que l'envoltava, va ser un d'aquells fruits primerencs.

Amb el pas dels anys, i en part a causa de les giragonses testamentàries, la casa va caure en desús i es va convertir en un espai decadent, buit i enrunat. El poeta no va oblidar mai la silueta d'aquella torre senyorial, «amb els seus bosquets d'alzines brunes vora el Fluvià i les seves fonts encantades». Amb to melancòlic, Fages apuntava: «Si els meus avis haguessin estat comerciants, hi haurien creat el balneari més agradable per a guarir ossos trencats, brians i, amb seguretat absoluta, el mal d'enyorament».

Aquesta visió del poeta estava ben fonamentada, com ho va demostrar el fet que la societat Zain Maitreya, del grup Majestic, comprés la finca del Palol, l'any 2007, per convertir el mas en un complex hotelier holístic. El projecte, a part de restaurar la casa pai-

El mas de Palol era la residència d'estiu de la família de Fages

ral per encabir-hi trenta habitacions, un spa i una piscina interior, preveu aixecar quinze petits bungalows davant del mas, dissenyats per l'arquitecte txec Oldřich Hozman. Seran uns espais atractius, inspirats per les formes de les onades i ben integrats en l'entorn.

Quan el complex estigui enllestit, serà un santuari modern on els residents es podran reconfortar la ment i l'esperit amb l'ajut de medicines naturals d'origen oriental, xinès i ayurvèdic. Els clients també disposaran d'espais de silenci, quietud i reflexió. I es podran passejar pels jardins romàntics o pels camins que van cap al riu, les fonts i les grutes del bosc. Per arrodonir els serveis, l'hotel comptarà amb una biblioteca ben nodrida i amb un espai per a concerts i exposicions.

Al Palol, avui, ja s'hi comença a albirar l'aire que pot acabar tenint tot plegat. Hozman hi ha construït una casa particular càlida i bella, de formes arrodonides i confortables, que et fa pensar en un rovelló meravellós o en les llars orgàniques dels hòbbits. És un bon exemple d'arquitectura biològica, feta a partir de mapes energètics del paisat-

ge i d'alguns principis vinculats al *feng shui*, la geomància i la geometria sacra. Aquesta residència —n'estic convençut— hauria complagut l'ànima somiadora, heterodoxa i abrandada de Carles Fages de Climent.

>> *Mas de Palol de Fluvià. A baix, nou disseny del mas de Palol.*

Sebastià Roig és escriptor.

Oldřich Hozman ha fet un ambiciós nou disseny del mas i dels habitatges que l'envoltaran

Si envelleix la vitalitat

Una mirada a un dels autors bandera del modernisme català a partir d'un poema sobre la seva vila natal

A partir d'un dels textos menys característics de Frederic Pujulà, on descriu sa Catifa, una platja desapareguda de Palamós, podem acostar-nos a la intensa vida política i literària de l'autor i plantejar-nos possibles evolucions de la seva postura en els seus darrers anys de vida. L'enfocament que Pujulà planteja difereix enormement de la seva obra de joventut, la qual cosa obre la porta a interpretacions i reflexions sobre la vellesa i els propis ideals.

>> Frederic Pujulà i Vallès (Palamós, 1877 - Bargemon Var, França, 1963).

ELOI SÁNCHEZ

> TEXT I FOTOS

Com afronta la vellesa, biològica i literària, un antic i fervorós lluitador? Cal seguir pretenent canviar el món o val més dedicar les forces que resten a canviar-se un mateix, a posar-se un calçat més còmode abans de marxar? El poema «Sa Catifa», recollit a *Palamosines. Cants a la costa brava* (1958), de Frederic Pujulà, ens en podria donar pistes.

Sa Catifa

A la Costa Brava tenim una cala que es diu sa Catifa i els déus han teixit; llaguts i gavines s'hi emmirallen l'ala, les nimfes de l'aigua s'hi apleguen de nit.

La cala de sa Catifa no existeix. En aquesta històrica cala de Palamós on antigament la gent es banyava, els llaguts s'hi amarraven i Truman Capote hi escrivia *A sang freda* (1966), dos octogenaris palamosins em comenten: «Ja saps per què en diuen Catifa? Perquè tot aquell fondo era de no gaire profunditat i era tot ple d'algues, el que representava una catifa... Era com una alfombra.

Si haguessis tret tota l'aigua, el que hagués quedat seria això: una catifa».

Amb algues ordida, brocada de nacre, de nom orgullosa, es deixa adorar; les ones li ofrenen perfum iodat acre, les barques l'encensen amb el seu quitrà.

Me'n vaig a la localització exacta: res no em desperta una admiració similar. Segons semblaria, la platja era un indret lloat per tothom, una entorn sensible a l'amor humà. Carregat de tota la sinceritat i la fe que tinc, busco algun rastre d'aquest esperit atàvic. L'únic que trobo és que l'Ajuntament ha col·locat contenidors diferents per a la brossa: uns per als envasos de plàstic i uns altres per a la resta de residus. Una estandarditzada mostra d'interactivitat home-platja imposada pel Consistori.

Mes l'Amor que vetlla desvetlla la Cala i l'aigua dormida fa frisar amb sa veu quan una gavina l'ha tocat amb l'ala, o el cos d'una dona a son trenc s'ajeu després d'oferir-li, per a un bes, el peu. [...]

Amb la perspectiva de què ara gaudim, es podria opinar que a mitjan segle xx, en

Sa Catifa és una històrica cala de Palamós on abans la gent es banyava, els llaguts s'hi amarraven i Truman Capote hi escrivia *A sang freda* (1966)

RAFAEL MASÓ PAGÈS - FONS CASA MASÓ, FUNDACIÓ RAFAEL MASÓ

plena postguerra, uns versos com aquests tenen poc transfons històric, poca tenacitat subversiva i gens de voluntat avantguardista. És fàcil caure en etiquetes com «naïf», «folklore» o «xovinista», i tot això no deixa de resultar-nos estrany, sabent que aquests versos els signa un destacat impulsor del modernisme literari del primer terç de segle. I és que potser, per comprendre plenament la postura de l'escriptor, hem de fixar-nos no només en el que es diu en el poema, sinó també en el que no s'hi diu.

Frederic Pujulà i Vallès, nascut el 1877 a Palamós, passa uns anys d'infantesa a Cuba i posteriorment la seva família s'instal·la a Barcelona, on estudia dret. Després d'escriure per al setmanari palamosí *La Senyera* i altres publicacions catalanistes i federalistes, s'incorpora al setmanari *Juventut*, on desenvolupa una extensa obra literària. A més, Pujulà es mostra sempre políticament actiu, i gran part de les obres que publica tenen un marcat caràcter ideològic, tant la seva crítica literària i artística com les obres de teatre i les narracions de ficció. A la «Biblioteca Joventut», Pujulà publica un recull d'articles sobre el pensament de Pi i Margall. També escriu obres de teatre com *Titelles Febles* (1902), *Creuant la plana morta* (1903), *Dintre la gàbia* (1906) i *El geni* (1904). Aquesta darrera troba una segona part a *El boig* (1907) i, com

totes les obres anteriors, mostren el discurs vitalista, regionalista i gairebé messiànic que proposava l'autor. Seguidor de les idees de Nietzsche i de Schopenhauer i defensor de l'autonomisme i del federalisme de les nacions, el palamosí se situa al flanc esquerre del moviment modernista català. Aquests ideals progressistes troben un aliat ideal en la llengua internacional esperanto, de la qual Frederic Pujulà esdevé un gran divulgador i un dels principals impulsors a Catalunya.

>> *Grafit sobre paper (17,5 x 54 cm) de sa Catifa de Palamós, dibuixada per Rafael Masó Pagès, c. 1889. A baix, l'indret on abans hi havia sa Catifa.*

Pujulà es mostra sempre políticament actiu, i gran part de les obres que publica tenen un marcat caràcter ideològic

>> Dues imatges del port de Palamós.

Autor també de la primera novel·la de ciència-ficció escrita en català, *Homes artíficials* (1912), durant aquest període mai no deixa d'escriure, ja sigui assaig, divulgació o ficció. Després de combatre a la Primera Guerra Mundial i passar molt de temps exiliat a França, tal com explicava Joaquim Martí en el número anterior de la *Revista de Girona*, en acabar la Guerra Civil l'autor és jutjat, passa dos anys a presó i és arraconat de la vida pública.

Així, l'acèrrim modernista, lluitador per l'alliberament de les nacions i esperonador de la voluntat dels homes, queda totalment impossibilitat de fer allò que estimava. I l'únic

llibre que publica des de llavors és el poemari *Palamosines. Cants a la Costa Brava* (1958), un compendi de poemes costumistes i paisatgístics a l'estil de «Sa Catifa». Queda molt lluny el caràcter alliberador i messiànic de tota la seva obra anterior, sempre carregada de judicis morals i metàfores polítiques.

No sabrem mai del cert si, en aquests anys avançats de la seva vida, Pujulà era més o menys conscient que ens estava deixant una grotesca caricatura del destí senil de la seva generació intel·lectual. Ni tampoc sabrem quin grau de sàtira hi ha en la seva posició en aquests poemes. El regionalisme i l'exaltació vitalista que defensava Pujulà durant la seva joventut té el risc, aquí, de caure en un patriotisme d'aparença estèril i inofensiva. La frontera és fina, segons com. Sobretot perquè aquesta cala ja no la veiem, i no és possible contrastar la realitat amb la visió que en projecta el poeta.

Potser una llarga existència dedicada a perseguir uns ideals a través de les lletres no sigui una opció de vida que maduri amb gaire placidesa si es vol seguir fidel a les conviccions d'un mateix. Potser un autor d'aquesta mena prefereix acabar els seus dies vagarejant pel passeig marítim de la seva vila natal, deixant anar una mica de llast intel·lectual a canvi d'una calidesa més immediata i gratificant, encara que sigui mig impostada.

Eloi Sánchez és graduat en comunicació audiovisual.

En acabar la Guerra Civil, l'autor és jutjat, passa dos anys a presó i és arraconat de la vida pública

Gaziel, les platges i el turisme

La seva passió pel mar, la costa i la platja el converteix en un herald anunciador de la indústria turística i alhora en un crític als seus resultats

Gaziel va ser un enamorat no tan sols de Sant Feliu de Guíxols —població a la qual va dedicar el llibre *Una vila del vuit-cents* (1953) i que després va tenir la versió definitiva, corregida i molt ampliada, amb *Sant Feliu de la Costa Brava* (1963)—, sinó del conjunt de la Costa Brava, a la qual va dedicar apassionades, gairebé hiperbòliques, descripcions.

LLUÍS FREIXAS
MASCORT > TEXT

Agustí Calvet, l'home que va perdre el nom, com Azorín, devorat pel seu pseudònim periodístic, recorda com era la Costa Brava abans de dir-se'n —«igual que una terra verge d'Amèrica o Oceania»— i afirma que «la puresa intocada, la gràcia terrenal, el perfum, la soledat, la quietud i la pau de les cales i platges (...) no solament ara estan perduts del tot», sinó que no les ha pogut trobar enlloc més del món. Com a home viatjat que era, Gaziel admet que ha vist «paratges molt més acurats i rics, més grandiosos, amb naturalesa més forta». Però si n'hem de fer cas, ni a l'Adriàtic, ni a Grècia, ni al Bòsfor, ni a l'Àfrica, ni a la Florida, ni a les Antilles, ni al Carib, ni al Pacífic no va trobar mai res que el compregués «com el benestar i la bonança de la Costa Brava i d'indrets de Mallorca, cosins germans seus».

Pot sorprendre que el plany per aquest paradís perdut provingui del mateix home que qualifica el turisme com «la segona rifa» que li ha tocat a Sant Feliu. La primera va ser el suro. L'antic director de *La Vanguardia* no s'estava de recordar com ell i altres havien

advertit, «després de córrer món i veure una mica el que s'esdevenia fora de casa», que la

FELIU ROMANI. COL·LECCIÓ JOAQUIM CABEZAS. INSPA - DIPUTACIÓ DE GIRONA

>> Agustí Calvet i Pascual (Sant Feliu de Guíxols, 1887 - Barcelona, 1964).

>> Platja de Sant Pol a s'Agaró. Al fons, el xalet Montseny.

Agustí Calvet, l'home que va perdre el nom, com Azorín, recorda com era la Costa Brava abans de dir-se'n, «igual que una terra verge d'Amèrica o Oceania»

RICARD MUR. FONDS EMILI MASSANAS I BURCET. INSPA I - DIPUTACIÓ DE GIRONA

N.º 97 Colecciones MUR

AUTOR DESCONEGUT. FONDS EMILI MASSANAS I BURCET. INSPA I - DIPUTACIÓ DE GIRONA

AUTOR DESCONEGUT. FONDS EMILI MASSANAS I BURCET. INSPA I - DIPUTACIÓ DE GIRONA

Costa Brava i les Balears havien de ser «un dels indrets preferits del turisme mundial». I rebla el clau: «Va ser una previsió perfecta, plenament confirmada».

Per això Gaziel no s'està de lamentar que el sector turístic nasqués de l'atzar i creixés a l'atzar, que la gent mirés a l'interior. «Que nosaltres, els que ho vèiem a venir, no féssim res per aprofitar-nos-en econòmicament no té res d'estrany. De botifarres com aquesta, a mi me n'han passades moltes per davant, i mai no se m'ha acudit provar d'atrapar-ne una», escriu. «Érem gent lúcida, però inerm», i considera normal la seva passivitat però el sorprèn que «aquells hisendats» que havien fet «grosses fortunes» en la segona meitat del XIX no actuessin amb visió de futur. La raó de la sorpresa? «Els magnats del suro no eren pas gent poc esbandida o reclosa (...) era justament aquella que coneixia Europa pam a pam i estava cansada de passejar-se per la côte d'Azur, per la Riviera italiana, per les costes dàlmates, gregues i dels Dardanel...». Per això es pregunta quina seria, a França, la realitat de la carretera de

A la primera meitat del segle xx, la platja no tenia el menor interès: «L'aversion a la mar era tan general, que fins els mateixos pescadors en fugien»

Sant Feliu a Tossa, per a ell desaprovada; com per a Josep Pla, que va escriure que tenia tants revolts com dies hi ha a l'any, o com a per a l'escriptor anglocatalà John Langdon-Davies, que va afirmar que era una carretera que no anava enlloc.

A la primera meitat del segle xx, la platja, que ara —a la segona dècada del segle xxi, però també als anys seixanta del xx, quan escriu Gaziel— mou milions de persones, no tenia el menor interès: «L'aversió a la mar era tan general, que fins els mateixos pescadors en fugien (...) el pescador va a mar com el pagès va al tros, a guanyar-s'hi durament la vida». «El sorral, de banda a banda, era ple de llaguts i botes de pescadors, amb les xarxes a assecar, esteses», i només es dedicava als banyistes l'extrem de Sant Elm, on hi va haver tradicionalment els establiments de banys de mar, «els banyadors»: «unes instal·lacions rudimentàries» que «no passaven mai de barraques de fusta, a la vora de l'aigua, amb departaments d'homes i dones, rigorosament separats». Aquest aïllament per sexes, explica Gaziel, era mantingut fins a uns metres endins de l'aigua «per mitjà d'uns cortinatges d'espart, espessos i rasposos, i d'un sistema de cordes que barraven el pas». En general les dones es posaven en remull agafades als cordatges

sense poder veure res de l'entorn. Els homes, qui ho diria, «eren una mica més ardits, sobretot per rondar la clausura femenina».

Per això, per l'ocupació pesquera de la major part de la platja i per les reduïdes possibilitats d'esbarjo que oferien els banys a esperits mariners lliures, Gaziel afirma que la veritable platja de Sant Feliu és Sant Pol. Al nucli residencial de s'Agaró l'escriptor guixolenc hi veu, precisament, «un dels pocs esforços lloables [de projecte turístic], degut a la tenacitat d'uns particulars», però lamenta la pèrdua de la toponímia que ell considera original. Gaziel creu que el parlar salat —ja aleshores en franca retirada— i la denominació de la riera Garó que hi desguassava feia habitual parlar de la punta de sa Garó, i que l'article salat es va convertir en un curiós apòstrof. Joan Coromines —i Gaziel el cita— escriu Segueró (terme al qual remet la *Gran Enciclopèdia Catalana* com a origen etimològic del topònim), i afirma al *Diccionari Etimològic* que la grafia s'Agaró «és un disbarat» que s'ha generalitzat «a despit de la nostra cultura» i «del sentit comú lingüístic». Potser una mica com l'amor acrític —i sense planificar— pel formigó, el sol, la platja i el turisme.

>> *Diverses vistes i moments de la platja de Sant Pol a s'Agaró.*

Lluís Freixas és escriptor.

Al nucli residencial de s'Agaró l'escriptor guixolenc hi veu «un dels pocs esforços lloables [de projecte turístic], degut a la tenacitat d'uns particulars»

L'àrea natural del meandre vell del riu Fluvià

Al'Alt Empordà, entre els municipis de Ventalló i Torroella de Fluvià, a un quilòmetre al sud del nucli urbà d'aquesta última població, aigües avall del pont de la carretera C-31, se situa la zona coneguda com el Meandre Vell. S'accedeix a aquest espai des de la rotonda d'entrada de Torroella de Fluvià, des d'on cal seguir les indicacions Grup Curanta, primer per la carretera i després per un camí de terra. L'àrea natural del Meandre Vell està formada per un llac central que ocupa una superfície de 30 ha, amb una morfologia en forma de vuit que s'emplaça en material al·luvials quaternaris, a l'entorn del qual hi ha diferents itineraris per recórrer a peu o en bicicleta. Aquesta zona se situa allà on fa uns anys hi havia un meandre del riu,

el qual va ser explotat per a l'extracció d'àrids. Ha estat restaurat i convertit una zona humida voltada de vegetació autòctona. La visita al Meandre Vell permet fer un interessant recorregut botànic, des del canyissar de la zona inundable, al bosc de ribera amb salzes, albers, freixes i oms, fins a fragments d'alzinar i roureda.

La història d'aquest espai comença el 1991, quan es va construir un pont sobre el riu Fluvià i es va canalitzar un tram del riu aigües avall del pont, fet que va comportar la desconexió hidràulica del meandre. Les inundacions als terrenys més propers, i fins i tot al poble, van fer que la Generalitat dugués a terme obres de canalització, a fi de drenar les aigües fluvials cap al mar. El meandre, format per graves, sorres i argiles, esdevenia

MARTA PUIGURIGUER > TEXT I FOTO

un espai aprofitable des del punt de vista de l'explotació d'àrids. El 1999 va començar un projecte de restauració ambiental de les zones explotades. El resultat final ha estat aconseguir una àrea natural, ordenada i visitable, formada per una zona humida central: amb un espai temporalment inundat i un altre de forma permanent amb diferents estatges de profunditat. Així, on hi havia un meandre, hi va haver una gravera i avui hi ha un llac. L'aigua per al manteniment de la zona humida és aportada de manera natural pel nivell freàtic subterrani. La zona inundada queda separada del riu Fluvià i segueix la traça de l'antic meandre, que va ser ampliat i aprofundit durant l'explotació. La recreació dels hàbitats naturals al voltant del llac fa que la zona presenti una rellevant di-

versitat biològica, en què destaca l'avifauna. Per aquest motiu l'antiga gravera ha estat declarada espai d'interès comunitari, amb la protecció corresponent dins la Xarxa Natura 2000. El projecte de restauració del Meandre Vell, per part l'empresa agremiada Àrids Germans Curanta, va obtenir el 2009 el premi nacional de restauració de la Federació d'Àrids de l'Estat Espanyol, i el 2010 van atorgar-li el guardó a la millor pràctica de restauració ambiental, dins dels Premis Europeus de Desenvolupament Sostenible. Una vegada finalitzat el projecte de restauració, l'empresa va cedir els terrenys als Ajuntaments de Ventalló i de Torroella de Fluvià.

Marta Puiguriger

La realitat literària de Maria Àngels Anglada

GRISELDA OLIVER I ALABAU

Maria Àngels Anglada (Vic, 1930 – Figueres, 1999) va ser una escriptora que va conrear diversos gèneres, com la poesia, la narrativa, la crítica i l'assaig literari. Llicenciada en filologia clàssica, va rebre la influència de la literatura clàssica, la qual es troba en algunes de les seves obres, com, per exemple, *Sandàlies d'escuma*. En el seu últim escrit, publicat pòstumament per aquesta mateixa revista el dia de la seva mort, confessava que un dels autors que més li hauria plagut de conèixer era Teòcrit d'Alexandria. Així ho explica Narcís-Jordi Aragó en l'article «Maria Àngels pòstuma», publicat al número 194 de la *Revista de Girona*.

No obstant això, Anglada va demostrar ser una escriptora preocupada per moltes qüestions: a través d'una

visió local va tractar temes universals que afectaven i afecten la humanitat. No només va publicar novel·les ambientades en època clàssica, sinó que algunes de les seves obres tenen una temàtica actual, amb personatges que es basen en persones reals. És en aquest aspecte en el qual Assumpció Heras i Trias ha aprofundit en la seva obra *Lligams. Les relacions entre els personatges de la narrativa de Maria Àngels Anglada* (Braú Edicions, 2014), un estudi sobre les interrelacions dels personatges que apareixen a l'obra de l'escriptora vigatana i, en definitiva, un assaig que analitza una part de l'obra de Maria Àngels Anglada: la caracterització dels personatges.

Només alguns dels personatges angladians s'interrelacionen, i, per això, Heras deixa de banda els personatges que surten en obres ambientades en època històrica (*Sandàlies d'escuma*, *L'agent del rei*, entre altres), o en contes de ciència-ficció. Tampoc no té en compte els personatges amb què «Maria Àngels Anglada s'inspira per crear personatges secundaris de la seva obra, com per exemple el llibreter figuerenc Ramon Canet, que dona lloc al personatge del mateix ofici a *També a tu*, *Clearònides*» (p. 13).

Tal com ho defineix l'autora, aquest estudi se centra únicament en l'anàlisi dels personatges, tot extraient-los del

HERAS I TRIAS, Assumpció

Lligams. Les relacions entre els personatges de la narrativa de Maria Àngels Anglada

Braú Edicions
Figueres, 2014

novetats JUDIT PUJADÓ

PUIG, Jordi

(Silencis) Figueres sota les bombes 1938-1939

Un projecte de Jordi Puig amb la col·laboració d'Enric Pujol i Gerard Bagué Úrsula llibres. Lladó, 2014. 256 p

Jordi Puig, incansable en la seva recerca dels avatars de les persones a través de la fotografia, va convidar els figuerencs que havien viscut l'experiència dels bombardeigs durant la Guerra Civil a deixar-se fotografiar amb algun objecte que representés aquella experiència dramàtica.

«Els personatges, com els arguments, neixen de la poesia, de la mirada d'una poeta que, quan vol explicar fets que no es poden constrènyer en versos, escriu narrativa»

context i proporcionant només «la informació que s'hi refereix d'una manera objectiva» (p. 13). Divideix els personatges en tres grups: els que pertanyen a la família Geli de Vilamacolum, els que es relacionen amb la música, i els que formen part de la família de l'autora, els Anglada d'Abadal de Vic. Com a resultat d'aquest estudi, Heras conclou, entre altres observacions, que «els personatges, com els arguments, neixen de la poesia, de la mirada d'una poeta que, quan vol explicar fets que no es poden constrènyer en versos, escriu narrativa» (p. 211).

Una història liberal de Puigcerdà

FRANCESC MORALES

L'efecte Cabrinetty és un llibre elaborat en col·laboració sobre la vila de Puigcerdà. És el darrer d'una bibliografia respectable dins la història local d'aquell lloc: *La Cerdanya*, de José Xandri (1917); *Història de Puigcerdà*, de Jaume Martí (1922); *La Cerdanya*, de Pau Vila (1926); *La Cerdanya a començaments de segle* (1931), *Llibre de la Cerdanya*, de Rafael Gay de Montellà (1951) i *La defensa de la vila de Puigcerdà enfront els atacs carlistes*, de Sebastià Bosom i Isern (1987), entre d'altres. Efectivament, malgrat el títol, és més aviat un llibre sobre Puigcerdà i voltants, amb els fets del 10 i 11 d'abril de 1873 com a punt de partida.

Es tracta d'una obra de divulgació dirigida a una audiència amant de la història local, especialment a les àrees gironines i barcelonines, amb Puigcer-

DACOSTA OLIVERAS, Josep M.

Natura litoral

Quadern de la Revista de Girona
Diputació de Girona, 2015. 196 p

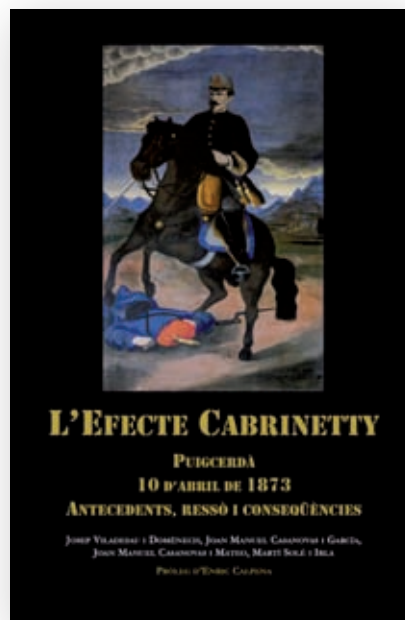
El litoral gironí destaca per la riquesa geològica i per una gran diversitat botànica i zoològica. Dacosta ha volgut redactar un llibre que és també una guia per recórrer la costa tenint present els seus valors. Els aiguamolls, les dunes, els dofins o la posidònia són alguns dels protagonistes dels diferents indrets que s'hi presenten.

dà com a punt central. No es pot perdre de vista que el llibre està en relació amb la recuperació, l'agost de 2012, de l'estàtua en honor del brigadier Josep Cabrinetty, que rescatà la vila del setge carlí. Això dóna una empremta molt sentimental tant als textos dels autors com a la presentació de l'alcalde, Albert Piñeira i Brosel.

Les diferents parts del llibre són el setge carlí d'abril de 1873, una biografia de Cabrinetty, una altra d'un dels defensors liberals, dos capítols dedicats al Puigcerdà dels segles XIX i XX, un petit recordatori al vaixell de guerra *Puigcerdà*, i una descripció de les fortificacions puigcerdanenques. Els dos capítols centrals —els dedicats al Puigcerdà del segle XIX— són un veritable llibre dins del llibre. L'autor, Joan Manuel Casanovas i Garcia, és l'únic dels quatre autors que planteja algunes hipòtesis de treball, desmenteix alguns errors històrics i troba explicació a fenòmens posteriors als de 1873, fent el que Pedro Aguado Bleye en digué història genètica, per distingir-la de la narrativa, que seria la no científica.

Aquesta història evolutiva, causal i raonada està marcada, en el cas de Casanovas i Garcia, per una relació de causa-efecte des del punt de vista liberal del creixement de Puigcerdà en particular, i de Catalunya en general. Per exemple, no hi ha ni rastre de les classes subalternes en territori ceretà: només turisme, creixement urbanístic, prohoms i grans ramaders. El col·lectiu de la població que defensà la vila l'abril

És una obra-eina, allunyada de la discussió acadèmica sobre el valor de la història local

VILADESAU I DOMÈNECH, Josep;
CASANOVAS I GARCIA, Joan
Manuel; CASANOVAS I MATEO,
Joan Manuel; i SOLÉ I IRLA, Martí

L'efecte Cabrinetty (Puigcerdà, 10 d'abril de 1873): antecedents, ressò i conseqüències

Ed. Salòria / Ajuntament
de Puigcerdà
Puigcerdà, 2014

de 1873 es resumeix en la figura de Joan Puigbó i Casamitjana, capità de la Ronda Volant de Puigcerdà. I, en general, els ceretans apareixen com una entitat psíquicament homogènia.

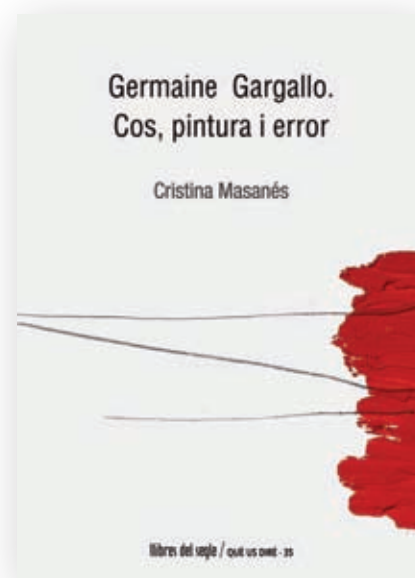
En resum, el llibre compleix els seus objectius. És una obra-eina, allunyada de la discussió acadèmica sobre el valor de la història local, i centrada en els elements commemoratius que són els que ajuden a sustentar el que Benedict Anderson en diria comunitats imaginàries.

Història pintada d'una seducció

ANNA CARRERAS

Els crítics que encara ens llegim els llibres abans de parlar-ne estem molt avesats a trobar-nos de tot. Però la sorpresa arriba —i aquesta és la gran singularitat de Cristina Masanés (Manresa, 1965)— quan un llibre t'obliga a aturar la lectura per pair tanta bellesa, tanta blavor. Gràcies a un do sublim per estructurar el llenguatge i per escortar el ritme, Masanés ha escrit un llibre formidable, un assaig artístic sobre l'art de la seducció. Com si fos una novel·la, l'autora ha passat el periodisme documental pel sedàs de la literatura i, amb agudesia, s'ha fixat en Germaine Gargallo (Laure Gargallo, en realitat), una filla de la nit experta en la provatura, mirada de gata, llavis gruixuts, pell

blanca i dits llargs, esquiva, irresistible, filla del Turó, model i amant de Picasso, esposa de Ramon Pichot. L'ha situat en la urgència eròtica del París de 1900, a l'epicentre d'un dels triangles d'aquella Arcàdia bruta que era Montmartre. Carles Casagemas, Pablo Picasso i Germaine Gargallo, tres colors, el negre, el blau i el vermell, respectivament. Ells la pinten (la volen): «La nuesa existeix per ser observada, contemplada en un instant que allarga el desig». Ella els activa els somnis, els embruixa la imaginació, té set de cossos joves. Carles, obsessionat romàntic i nihilista, se suïcida per la ingratitude de la musa (que no tolera ni el caràcter depressiu ni la impotència del pintor). I és que la dona pintada no pertany a la pintura, sinó a la vida. Tots tenen vint anys i la sang els bull: Picasso prova de resoldre la mort de l'amic anant-se'n al llit amb l'amiga del mort. La dona enigma és també una dona trampa, hermètica, voluble. L'epíleg d'Eva Vázquez, que el lector respira com si fos una continuació de la novel·la, prova que Germaine Gargallo no és un personatge marginal, sinó que conté l'essència de tota una època. Com a dona, sí, i de les imprescindibles. La investigació de Masanés —deu anys i atzucacs varis— refà el trajecte, no desatèn cap pinzellada, ramifica la gau-

MASANÉS, Cristina
**Germaine Gargallo.
Cos, pintura i error**

Llibres del Segle / Què us diré, 35
Girona, 2014. 174 p

bança, el ser i el semblar dels clowns, s'endinsa en la narcosi dels fets, dibuixa ponts i connexions, analitza psicologies i en ressalta les poètiques.

PASTELLS, Josep
Cacic de fireta
Pagès editors
Lleida, 2014
142 p

Despullar la venjança

MARTÍ CORTADELLAS

L'escriptor Josep Pastells (Girona, 1966) va guanyar el Premi de Novel·la Breu Ciutat de Mollerussa del 2014 amb *Cacic de fireta*, una sàtira de la degradació del món laboral i del paper del periodisme quan s'ha de vendre als interessos dels poderosos.

La novel·la comença amb un aclariment del narrador que ens arrenca un primer somriure i ens submergeix de ple al to burlesc que no s'abandona fins al final del llibre. El personatge qui ens parla és Perfecte Pèlach Canyes, un home que ronda la cinquantena d'anys, periodista de professió i trau-

Alguna cosa es cou

DANI VIVERN LLADÓ

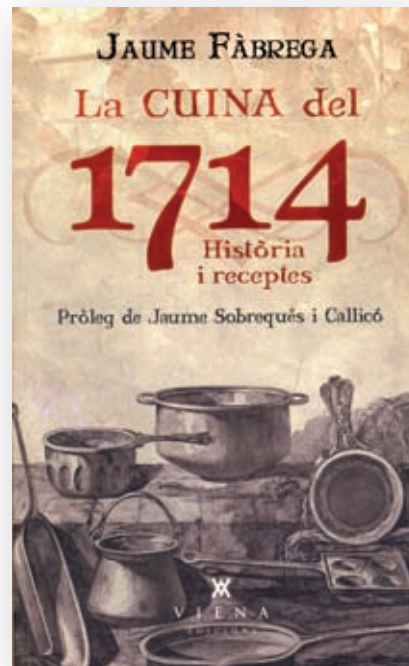
Comentar *La cuina del 1714. Història i receptes* és com voler explicar en paraules un àpat en un restaurant cinc estrelles Michelin. Ens deixariem la majoria de sensacions, o les explicariem de forma incompleta sense remei. L'autor, Jaume Fàbrega —en Jaumó— ja no requereix presentació a aquestes alçades. En tot cas, jo en diria que ha estat i és el precursor en la recerca de la cuina catalana i, en general, de la Mediterrània. Més de seixanta volums i textos sobre gastronomia, sense parlar de la seva tasca docent a la UdG, n'han fet «el primer escriptor gastronòmic del Mediterrani», i està molt per sobre d'alguns tastaolletes i guixa-salses que, sovint, s'han aprofitat dels coneixements de gent com ell.

Però anem al gra. Algú podria titllar el títol d'oportunista si no fos que en Jaumó ha estat sempre clarament i decididament reivindicatiu de la història i dels drets d'aquest país, i, vist que estem redescobrint el nostre propi passat, per què no el de la nostra cuina en un període de canvi com va ser el 1714? Els sotracs, silencis, modificacions i influències foranes en els rebostos, fogons, fondes i taules catalans són precisament el material amb què s'obre el treball. No té res de curiós que la majoria de tractats de gastronomia d'aquells

anys fossin obra de clergues i d'ordes masculins, sobretot els agustins, «els més gourmets», en diu l'autor. Les monges —com passa encara ara— tiraven més pels dolços, i més aviat no publicaven gaire. El motiu d'aquesta reducció *in conventum* era la imposició centralista —Decret de Nova Planta—, que fins i tot havia de ficar el nas en allò que s'escrivia i es divulgava sobre la nostra cuina. Que ja té pebrots... i tomates, patates i d'altres productes del Nou Món, que en aquell segle provoquen una veritable revolució culinària. Per això, *La cuina del 1714* no és un recull de receptes i prou, sinó que ens fa viure i entendre aquell període a través d'aquestes.

La part més voluminosa del llibre es divideix en deu apartats —des de sales, entrants i amanides fins a begudes i conserves, passant per sopes, carns, ous, peix, etc.— en què es van explicant les receptes. S'obren amb una breu introducció històrica, i es tanquen amb unes notes amb les variants i consells per aconseguir treure tot el suc del plat en qüestió. Tot, en el llenguatge planer, característic de Fàbrega, que convida a la lectura.

Llavors, com diu Jaume Sobrequès al pròleg del llibre, només queda un sol pas per fer, i que és el millor homenatge a l'autor: provar de cuinar el que ens explica.

FÀBREGA, Jaume.
La cuina del 1714.
Història i receptes

Viena edicions
Barcelona, 2014
214 p

matitzat per les rialles que provoca la combinació dels seus noms. Ara que té més temps —assegura— vol escriure un artefacte literari per desfogar-se i castigar l'individu més impresentable que ha conegut.

En les següents pàgines, Perfecte Pèlach Canyes és contractat per treballar com a redactor en cap d'un diari

que està a punt de sortir a la venda. Però el panorama que es troba és desconcertant: el mitjà no té dissenyadors ni redactors, i ni tan sols li donen un trist ordinador. A partir d'aquí, la novel·la es convertirà en un estira-i-arrotonsa entre el narrador i el seu cap, plegat d'escenes insòlites i amb un final inesperat.

Cacic de fireta és un llibre divertit, àgil i de lectura fàcil. L'extravagància dels personatges i el fet que la història no se situï en cap marc concret fa que el lector no hi pugui establir cap paral·lelisme amb el món real. Però en el fons la voluntat de l'autor és aquesta: el tema de la venjança és l'únic que compta.

La sal de la vida

ADRIÀ PUJOL CRUELLES

De vegades hom es pregunta per què aquell escriptor se'n va fer. Quan va sentir la vocació, per què s'hi va consagrar, a despit de quines altres crides. I la necessitat d'escriure sovint neix quan s'entra en contacte amb el Misteri. Neix, doncs, d'una voluntat de comprensió.

Pel que fa al poeta, dramaturg i escriptor Carles Fages de Climent, ara tenim una part de la resposta. Aristòcrata des dels quatre punts cardinals familiars, neix i creix en un ambient senyorial i estrany, tan antic com el paisatge, i gairebé màgic. L'Empordà i les nissagues, els costums i les creences, tot plegat esdevé la sopa primordial que ferirà de lletra el jove Fages. Tot l'interpel·la, des d'un estol d'estornells, passant pels esbramecs dels mossos de la finca fins als meandres fumosos de la Muga.

A les *Memòries*, el passat és un país inusual, llegendari. Hi passen coses. Els animals i les persones semblen déus els primers i titelles les segones. Les obscuritats de l'estirp nodreixen el mite. Coses. La seva àvia mor durant l'infantament de la seva tia, i la besàvia li talla les trenes abans d'enterrar-la. Trenes que besarà cada matí del món.

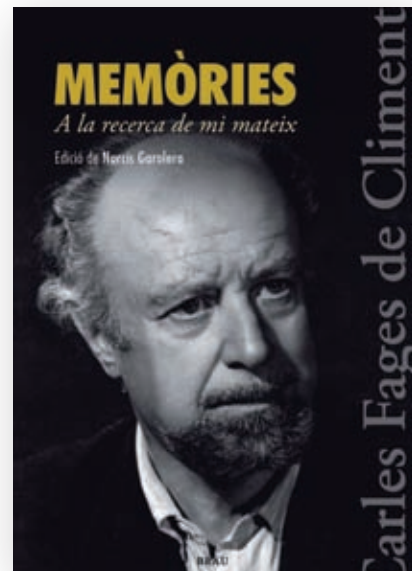
Les *Memòries* d'en Fages sagarren. Per estil i per temàtica, tot i que finalment Fages és més atrabiliari, més

misticador i més vulgar que no pas l'autor d'*El comte Arnau*. Més mandrós, arriba a cuita-corrents al pinyol d'allò que vol explicar.

En qualsevol cas, el lector fruitirà d'un idioma ben greixat, i d'una prosa tobogan en general ben lligada. S'engrescarà amb situacions delirants i amb apunts de pensament prou afuats. La infància, l'època de les descobertes i dels desenganys (religiosos i amorosos), el dandisme a Barcelona, els posicionaments polítics de l'època, la guerra i Franco, la vocació dramàtica i, per sobre de tot, la poesia. La poesia que tot ho esquitxa.

Fages va tenir una memòria sobrehumana i un prodigiós sentit de la llengua, potser menys domesticat que el d'en Pla. Perquè Fages va ser una mica gandul —confessa—, i sovint va tirar de geni i no de treball, per la qual cosa en Pla el renya al paper que li dedica pòstumament (O. C., vol. 38). Els versos li sortien sols. La prosa no tant. El teatre li costava, raonablement.

Fages també va ser impiu amb els hipòcrites, sobretot amb els estirats del ram eclesiàstic i amb la voluptuositat dels càrrecs. I va mostrar-se ambivalent a l'hora de vessar les seves idees, com tots els bons observadors. Per això titllava Catalunya de «país anarcocon-

FAGES DE CLIMENT, Carles

Memòries.

A la recerca de mi mateix

Brau Edicions. Figueres, 2014
388 p

servador». Va viure a lloure, amoral —no pas immoral—, fogós, masclot, senyoràs, i de tard en tard es va perdre, com a bon empordanès, en els deliris tel·lúrics de l'home ferit pel paisatge.

La buidor com a principi

EVA MARTÍNEZ I ESCOBOSA

Teresa Muñoz és editora des de fa més de quinze anys i professora de català per a adults. *Com si fos ahir* és la seva *opera prima*. S'hi barregen diferents elements: l'aprenentatge, la memòria, la rutina, el pànic i l'angoixa. És una

novel·la intimista i psicològica escrita en primera persona.

La protagonista del llibre, la Sabina, es troba en un moment delicat de la seva vida. Pateix atacs d'angoixa i pànic. Per aquest motiu està de baixa laboral. Busca ajuda mèdica i acut a una

psicòloga per alleujar el seu malestar general.

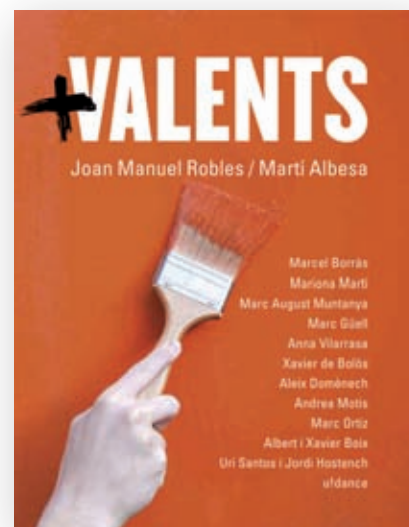
La seva vida s'erigeix en una lluita constant per esbrinar tot el que l'amorosa mitjançant una veu interior que la guia en un camí de superació de les seves pors.

Joves emprenedors amb talent

JOAN SALA

Els autors d'aquest llibre ja en van fer un altre amb el mateix plantejament, el 2013, titulat *Valents*. Ara, com abans, repassen la trajectòria vital d'uns joves garrotxins que tenen la característica de ser persones que ja han obtingut uns primers èxits professionals. El periodista Joan Manuel Robles els fa unes interessants entrevistes, i el fotògraf Martí Albesa, un magnífic retrat. Són disset els joves entrevistats, i de fet podríem incloure en la llista els dos autors, dels quals només coneixem unes poques dades biogràfiques impreses a la solapa, tots ells emprenedors de vint-i-tants anys o de la trentena. Hi ha nois i noies d'especialitats molt diverses: des de relacionats amb el món del teatre a

empresaris de diversos rams. Una ho és del món del turisme, i dos germans segueixen el negoci familiar d'una potent indústria càrnia amb uns nous plantejaments. Hi ha la trajectòria d'un músic que és alhora pastor d'ovelles i cabres que fa formatges; la d'un investigador biomèdic que treballa en el departament de genètica de la Universitat de Harvard; una dissenyadora de peces de roba per a grans empreses del tèxtil; un doctorand vulcanòleg; un exitós i humil triatleta; dos futbolistes; una cantant; un informàtic i quatre nois d'un grup empresarial de diverses especialitats. Expliquen com s'han espavilat, en uns casos per obtenir recursos gràcies a una oferta que han sabut fer engrescadora a partir dels micromecenatges de Verkami, d'altres amb recursos diferents però tots amb el treball constant des de molt joves. És una alenada d'aire nou davant del pessimisme que sovint trobem en persones d'aquests segments d'edat. És un text molt ben escrit, llegidor i amè, que retrata uns joves valents de la comarca, aplegats en un llibre que traspuja optimisme i ganes de superació. Els autors volen donar un testimoni del tarannà d'uns garrotxins amb una força interior capaç d'emprendre un projecte laboral i de vida. I si segueixen així ben segur que ho aconseguiran.

MANUEL ROBLES, Joan ALBESA, Martí **Més valents**

Impremta Aubert
Olot, 2014
170 p

MUÑOZ, Teresa **Com si fos ahir**

Editorial Amsterdam,
col. Ara Llibres
Barcelona, 2014
184 p

Al llarg de la novel·la trobem alguns *flashbacks* que remeten a escenes del passat i que permeten descobrir l'origen d'un trauma juvenil fins aleshores ocult.

El lector fa un viatge al costat de la protagonista i va accedint progressiva-

ment a l'arrel del conflicte interior que viu el personatge, de tal manera que la intriga es manté fins al final.

Teresa Muñoz utilitza un llenguatge planer i entenedor, amb frases curtes, i demostra un gran domini de la llengua.

Un luxe necessari entre tanta retallada

XAVIER CASTILLÓN

Jazzmaica és, ara per ara, la culminació del projecte The Gramophone Allstars, fundat el 2008 pel saxofonista bisbalenc Genís Bou per plasmar i entrecruar un ampli ventall d'influències ben digerides, començant per l'ska i la música jamaicana en general, però també el jazz, el funk, el soul, els ritmes llatins i fins i tot el pop, pel context generacional i per la importància que TGA concedeix a les melodies, sobretot a partir de *Levitant a la deriva* (2011). En el context actual, és gairebé un miracle que un grup de formació tan àmplia (un octet) hagi mantingut una activitat tan constant i tan rica, creativament parlant, com ho demostren els quatre discos publicats en només sis anys, als quals s'hauria d'afegir també *Cançons de la veritat oculta* (2012), inspirat en els contes de Pere Calders i no acreditat a TGA, però impulsat i dirigit per Bou i interpretat pels músics de la formació, amb l'esplèndida veu de Judit Neddermann al capdavant.

LE BOVIER DE FONTENELLE, Bernard
**La república de los filósofos
o historia de los ajaioanos**

Traducció: Margarita Lafont
Palamedes editorial
Vilobí d'Onyar, 2014.

Bernard Le Bovier de Fontenelle va ser considerat un filòsof llibertí de la Il·lustració francesa, un clàssic que va anar quedant al marge per la irrupció d'altres filòsofs més llibertins encara, com Voltaire, unes dècades més jove. Aquesta obra proposa una utopia: un país on manen els filòsofs.

Cançons de la veritat oculta ja va ser editat pel segell bisbalenc Bankrobber, al qual ara s'ha incorporat TGA de ple dret amb *Jazzmaica*, una espècie de superproducció orquestrada amb més esforços personals que recursos econòmics, ja que en aquest cas la plantilla del grup pràcticament s'ha doblat per crear una autèntica big band de quinze músics. Entre els components de The Gramophone Allstars Big Band hi ha alguns dels millors instrumentistes joves que estan renovant, entre altres coses, l'escena jazzística catalana, amb una notable formació acadèmica i unes inquietuds creatives que no coneixen fronteres estilístiques ni de cap altre tipus, com tampoc les que intenta imposar la crisi als músics que intenten viure dignament de la seva professió. Quan molts de grups es veuen obligats a reduir els seus efectius per adaptar-se fins i tot als hàbitats més hostils per al directe, TGA es reconverteix en tota una big band d'estructura clàssica, amb quatre saxofonistes, tres trompetistes, dos trombonistes, un guitarrista, un baixista, un teclista, un bateria i un percussionista, més la veu de Neddermann. En definitiva, tot un luxe, però un luxe necessari, com ho demostra *Jazzmaica*.

Gravats i mesclats als estudis Ground de Cornellà del Terri, els deu temes del disc es reparteixen entre les versions de clàssics jamaicans (la instrumental «Scambalena» de Rolando Alphonso, que obre el disc, i «Funky Kingston», de Toots & The Maytals, que el tanca), i, mirant més cap al nord, les revisions de cançons més o menys populars del soul i el funk nord-americans dels anys seixanta i setanta: «If you can want», de Smokey Robinson & The Miracles; «I wish», de Stevie Wonder i «Can't get enough» de Barry White (com Wonder, massa popular i qüestionat pels puristes, i això encara fa més valuosa la doble aposta de TGA), però també indagacions en el repertori de grups no tan cèlebres, com ara The Winstons i The Jackson Sisters, que no eren les germanes de Michael.

THE GRAMOPHONE
Allstars Big Band

Jazzmaica

Bankrobber
Barcelona, 2014

A més, hi ha un híbrid entre dos colossos del soul —Sam Cooke («Twistin' the night away») i Ray Charles («Hallelujah I love her so»)—, fusionades i adaptades a la visió femenina de Neddermann en «(When) Twistin' I love him so». I el llistat es completa amb dues composicions originals: «Wise two», un tribut de Genís Bou al «Wise one» de John Coltrane, i «Sophisticated Babylon», signada per Lluç Casares, que almenys pel que fa al títol podria ser una visió «jazzmaicana» de «Sophisticated lady» de Duke Ellington, sant patró de les big bands. Avalada en els textos del llibret del CD per autèntics experts en la matèria com ara l'alemany Dr. Ring Ding, l'italià Mr. T-Bone i el català David «Dr. Decker» Vilches, la nova aventura de The Gramophone Allstars en la terra de les big bands és un brillant exercici de reinterpretació de la música del passat en clau de futur, de la qual poden gaudir audiències de tot tipus: no només els bojos del jazz o de la música jamaicana, sinó qualsevol amant de la bona música que sàpiga apreciar tota la passió i la bona feina invertides en «Jazzmaica».

ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

Barnadas i Puigferrer, Joan. *Centenari de La Caritat*. Girona: Fundació La Caritat, 2014, 139 p.

Camas Roda, Ferran (ed.). *Temps de canvi en el treball*. Girona: Universitat de Girona, 2014, 232 p.

Grabuleda, Josep; Palmada, Gue-
rau. *El terme de Banyoles*. Banyoles /
Girona: Ajuntament de Banyoles /
Diputació de Girona, 2013, 179 p.-

ART I CULTURA

Aguer, Montse; Bonet, Juan Manuel;
Pitxot, Antoni. *Dalí-Pitxot: L'al-legoria
de la memòria*. Figueres: Distribu-
cions d'Art Surrealista, 2014, 95 p.

Bonet, Juan Manuel. *Villèlia, creador
de mons onírics: Del 14 de juny al 7 de
desembre de 2014, Can Mario, Palafrugell*.
Barcelona: Fundació Vila Casas,
2014, 94 p.

Cortina, Glòria; Bosch, Rafel. *D'aigua.
Camins*. Girona: Fundació Valvi, 2014.

Hoyo, Jesús del; Flórez, Cristina;
Simon, Cristina (ed.). *Lletres d'ahir i
d'avui: Lletres als tresors i lletres quoti-
dianes de Girona*. Barcelona: Col·legi
Oficial de Disseny Gràfic de Catalu-
nya, 2014, 50 p.

Julià, Jordi (fot.). *La vida dels sal-
timbanquis*. Girona: Ajuntament de
Girona, 2014, 97 p.

Mercader i Bravo, Lluís. *Cobles i
orquestrades de Palamós (1843-2014):
Mig segle de la Cobla Baix Empordà*.
Barcelona: Viena, 2014, 203 p.

Prohias, Gerard. *Tano Pisano: La lírica
secreta de les coses petites*. Palafrugell:
Associació Cultural Pou d'en Bonet,
2014, 45 p.

Ribot, Cristina (ed.). *Identitat aug-
mentada: Documentació, arxius i
obres d'art*. Girona: Museu d'Art de
Girona, 2014, 63 p.

Ros Nicolau, Josep
(ed.). *Miquel Ruiz
Avilés: Una altra
manera de captar
el món 1979-2013*.
Girona: INSPAI,
2014, 251 p.

HISTÒRIA I BIOGRAFIA

Abad, Joan; Aulines, Albert. *Vivim
sobre antics vestigis: Novetats sobre els
orígens humans a la Bioregió de Giro-
na*. Girona: Associació Arqueològica
de Girona, 2014, 188 p.

Albà, Marta (ed.); Mallorquí, Elvis
(ed.). *Homes i terres: L'ordenació del
paisatge agrari de Llagostera, segles
XIII-XX*. Llagostera: Ajuntament de
Llagostera, 2014, 200 p.

Algué Moreno, Laura (fot.). *Històries
de vida: La Sauleda, carrer Ample. Pa-
lafrugell*. Palafrugell: Ajuntament de
Palafrugell, 2014, 31 p.

Burch, Josep [et al.]. *L'alt imperi al
Nord-Est del Conuentus Tarraconensis:
Una visió de conjunt*. Girona: Univer-
sitat de Girona, 2014, 495 p.

Ferrés i Fluvià, Miquel. *Lliberada
Ferrarons, a faith forever young*. Bar-
celona: Centre de Pastoral Litúrgica,
2014, 242 p.

Pla i Toldrà, Lluïsa. *Els Girona: La gran
burguesia catalana del segle XIX*. Barce-
lona: Fundació Noguera, 2014, 321 p.

Roca i Pla, Pere. *L'ensulsiada: Del
camp d'Argelers a la Catalunya ven-
çuda* [pròleg de Josep M. Figueres].
Barcelona: Viena, 2014, 166 p.

Zweig, Stefan. *El món
de 1914* [edició d'An-
toni Martí Monterde;
traducció de Marc
Jiménez Buzzi]. Gi-
rona: Ela Geminada,
2014, 103 p.

LINGÜÍSTICA. ESTUDIS LITERARIS

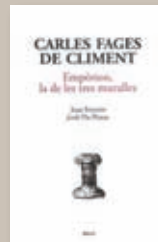
Vilardell i Caixàs, Joan. *Els noms dels
carrers de Palafrugell*. Palafrugell /
Girona: Ajuntament de Palafrugell /
Diputació de Girona, 2014, 195 p.

LITERATURA

Arqué, Dolors. *L'aprenent de gegant*
[il·lustracions de Tavi Algueró]. Olot:
Rialles Olot, 2014, 6 p.

Dalí, Salvador. *Set cartes de Dalí a Pere
Coromines* [edició de Vicent Santama-
ria de Mingo]. Barcelona: Associació
de Bibliòfils, 2014, 103 p.

Escudero, David. *Exilio poético en
Alejandría*. Girona: Quadrivium, 2014,
101 p.

Fages de Climent,
Carles. *Empòrion,
la de les tres mura-
lles* [edició de Joan
Ferrerós i Jordi Pla].
Figueres: Brau, 2014,
92 p.

Morera i Font, Glòria.

*Poders i el Planeta: Poema en tres
temps*. Girona: Mínima Llibres, 2014,
357 p.

Sales, Joan. *Cartes a Màrius Torres*.
Club Editor, 2014, 702 p.

Sánchez-Mústich, Cèlia. *A l'hotel, a
deshora* [pròleg de Vicenç Altaió].
Girona: Curbet, 2014, 60 p.

Signorile, Lisa. *El rellotge miop: Les
desventures de l'evolució* [traducció de
Carme Arenas]. La Bisbal d'Empordà:
Sidillà, 2014, 299 p.

Swift, Jonathan. *Els viatges de Gulliver*
[traducció de Francesc Francisco-Bus-
quets]. Girona: Curbet, 2014, 438 p.

Teixidor, Joan. *Els mesos: Sonets*
[comentats per D. Sam Abrams]. Olot:
Ajuntament d'Olot, 2014, 42 p.

TERRITORI

Anglada, Martí. *La via alemanya: Vi-
atge per les terres luteranes de la conca
de l'Elba*. Figueres: Brau, 2014, 241 p.

Carmaniu, Xavier. *Cultura i identitat.
Costa Brava, Pirineu de Girona: On el
territori parla d'arrels, de festes i de ge-
nialitat*. Girona: Patronat de Turisme
Costa Brava Girona, 2014, 81 p.

Oliveras, Josep M. [et al.]. Girona:
La Rambla i l'Argenteria. Girona /
Barcelona: Ajuntament de Girona /
Lunwerg, 2014, 219 p.

Weltz i Gispert, Alexandre. *Palamós
desaparegut*. El Papiol: Efadós, 2014,
182 p.

Ramon Planes i Serra (Lleida, 1953) viu a Olot des que l'any 1976 va escollir com a destí de treball l'Escola Malagrida d'aquesta ciutat. Quan va arribar tenia 23 anys, i havia acabat la carrera de magisteri amb el número u de la seva promoció, cosa que volia dir, segons la normativa d'aquell moment, tenir plaça directa en un centre d'ensenyament. El seu interès per obtenir una plaça a Olot, on assegura que no havia estat mai, era pel fet de poder-se matricular a l'Escola de Belles Arts, ja que li interessava ampliar els coneixements artístics. Tot i que havia tingut una primera formació artística a la seva població nadiua, volia eixamplar horitzons i aprofundir tant els aspectes teòrics de l'art com els tècnics.

El realisme abstracte de Ramon Planes

JOAN SALA > TEXT

SALVADOR COMALAT > FOTOS

El seu interès, des de sempre, ha estat poder pintar qualsevol temàtica, i es posa davant la tela amb una visió analítica, de forma que tant ha representat una figura humana com la transparència d'un vidre, tant un arbre com el cromat d'un automòbil. No creu en receptes ni fórmules per pintar diferents elements del món real. Tot es pinta de la mateixa manera: a base de taques de color juxtaposades, superposades... més o menys opaques o transparents buscant les seves justes relacions, tant si es tracta de quadres figuratius com si no. La composició i el dibuix acurats han estat els fonaments dels seus quadres.

Quan hem entrat al seu estudi tenia en un cavallet un quadre de dues

dones amb un nen de pocs anys al mig que els donava la mà. Aquell nen és en Ramon, en uns jardins de Lleida, acompanyat de la mare i la tieta. Tota la seva infantesa va estar quasi exclusivament envoltat de dones en l'ambient familiar, ja que va perdre el pare de molt petit, i tant en la família lleidatana de la mare com en la de la Seu d'Urgell, del pare, abundaven les dones. És per això que considera que té una sensibilitat molt femenina en alguns aspectes.

Un cop a Olot, es va matricular a l'Escola de Belles Arts, on va dibuixar i pintar els models que posaven a la classe de «model natural». Després ha preferit que les seves models femenines tinguessin sempre actituds «normals». No havien d'agafar postures impositives —comenta— com si fossin figures

de Tiziano. Té imatges de dones asseccant-se els cabells, pintant-se les ungles dels peus, cordant-se els sostenidors, o posant-se les mitges, sempre defugint de postures forçades per poc habituals.

Va practicar activament el paisatgisme *sur le motif*, una actitud molt habitual entre els pintors olotins. Ens ensenya alguna obra d'aquesta etapa inicial, i la seva pintura de paisatge ja té una dicció molt personal, amb un tractament de l'oli molt liquat, sense gruixos, influïda pels seus inicis pictòrics amb la tècnica de l'aquarel·la. Li molestaven en gran manera els canvis sobtats de llum, tan freqüents en la zona per culpa de les nuvolades romanceres que apareixen i desapareixen contínuament del paisatge garrotxí. Mantenir l'entonació del quadre en aquestes condicions és d'una gran complexitat, ja que varien molt les tonalitats amb sol o sense, i la llum i el color són fonamentals per plasmar el clima expressiu desitjat. Així que va optar per fer esbossos preparatoris a l'aquarel·la del natural per clarificar el «concepte representatiu» abans d'atacar la tela definitiva a l'estudi. Després va optar per les fotografies, i ara hi ha afegit el *Photoshop*, que li permet més rapidesa i flexibilitat d'experimentació.

La seva exigència d'un dibuix ben construït i mimètic li ve de la seva tieta, que dibuixava excel·lentment. Recorda com ho feia encara en els darrers anys, quan ja era molt gran, i sovint es posaven tots dos davant del televisor a esbossar els retrats del locutor o de l'entrevistat. Ella, malgrat el traç dubitatiu d'una dona gran, treia perfectament les característiques facials del personatge representat. Era una bona dibuixant, i ell ho ha heretat.

Durant el curs havia de pintar fora de l'horari escolar. Sempre va tenir un estudi separat del pis familiar, que li donava l'aïllament necessari per concentrar-se en la pintura. Molts dies a les 6 del matí ja estava treballant davant del cavallet. De 9 a 12 tenia classe, però menjava un mos al migdia i aprofitava per tornar a pintar, i hi retornava a la tarda en sortir de l'escola. Prolongava moltes sessions fins a altes hores de la nit. Aquest treball tan continuat i solitari durant anys, amb poques hores de son i el neguit d'exigir-se uns resultats, podria ser —creu— una de les causes d'un infart que va patir anys enrere. És una persona molt exigent amb el seu treball.

Rembrandt al frigorífic. 116 x 73 cm. 1981. Oli sobre tela.

> *Ha pintat quasi sempre amb espàtules, però emprant capes fines, sense gruixos*

Ha pintat quasi sempre amb espàtules, però emprant capes fines, sense gruixos, que fins i tot a vegades treu rascant amb una fulla d'afaitar. És molt curós en ajustar les relacions de color. De fet, ho és amb tots els elements del quadre. Va deixar d'utilitzar els pinzells des de fa molts anys pel fet que les restes de pintura que hi quedaven es podien barrejar i distorsionaven la nova tonalitat buscada. L'espàtula —opina— no té aquests inconvenients. A més, presenta la mateixa faci-

Estació. 130 x 89 cm. 1993.
Oli sobre tela.

Caixes. Sèrie La Cooperació. 73 x 100 cm. 1997. Oli sobre tela.

Final de concert. 54 x 73 cm. 2013. Oli sobre tela.

litat per posar color com per treure'l en un moment, i obliga a treballar de forma decidida.

Recorda que un dia va anar a pintar a Santa Pau i es va enamorar de la vella porta d'entrada d'una casa. Aquesta icona resulta, en certa manera, el final dels paisatges olotins i l'inici d'una nova sèrie de temàtica urbana, a vegades amb detalls minimalistes, altres vegades amb perspectives urbanes de gran complexitat. Guarda molts quadres en el seu estudi, i així ens pot anar exemplificant amb obres concretes les diverses fases artístiques per les quals ha passat.

Ha fet sèries en què el motiu eren les cols d'un hort, o flors de cementiri, mostrant el contrast entre les naturals marcides i aquelles de plàstic que, tot i el pas dels anys, continuen conservant el color, o temes de vaixells abandonats a la sorra de la platja. L'inspira la realitat immediata i quotidiana, asse-

> La seva visió fotogràfica es fa palesa en la manera de triar i resoldre les composicions dels seus quadres

gura, i quan un tema «m'ha escollit», en paraules seves, li dedica tota la seva atenció i l'estudia profundament.

Ha pintat temes ferroviaris, amb un complicat entrellaçat de vies i catenàries, en alguns casos de gran com-

plexitat tant en el dibuix com en el color. L'han atret fàbriques en desús. Va anar durant moltes setmanes a pintar a l'interior d'una empresa olotina dedicada al tèxtil quan la van desmantellar per enderrocar-la. De *La Cooperació*, que era el nom de l'empresa, n'ha sortit una sèrie de quadres sense figures humanes, sales i passadissos amb parets escrostonades i humides; finestres que s'han deixat obertes, amb vidres trencats; munts de papers, cadires trencades en espais sense vida, sostres que han cedit per culpa de l'abandonament de l'immoble, i les magnífiques capses de fils. També va fer una sèrie irònica-crítica sobre l'estat de la Barcelona preolímpica, quan enrunaven les fàbriques i els edificis mentre simultàniament plantaven les mil palmeres que embellirien el futur complex de la Vila Olímpica.

Ha viatjat tres vegades a Cuba, i ha tornat atrapat per la vivesa de la gent i

*Camión de mudances. Sèrie Cuba núm. 87.
73 x 100 cm. 2008-2009. Oli sobre tela.*

la decadència de les ciutats que va visitar. «Cuba no té monuments però sí moltes ruïnes habitades». La sèrie de temes captats d'aquesta illa ha estat ampli. Li han interessat, a més dels temes urbans, els músics de carrer o les cantants dels bars, i els cotxes americans, fantàstics en el seu moment i ara majoritàriament en un estat de conservació lamentable.

Els seus quadres són realistes, amb un tractament abstracte dels plans de color, com es veu si es fixa l'atenció en un fragment de la tela. Sobre això, ens comenta l'opinió d'un bon amic que diu que els seus quadres són millors abans de la darrera sessió, ja que en les últimes sessions allò que el quadre guanya en concreció del motiu ho perd en suggeriment poètic. Ha continuat fins ara la tècnica observada en els primers quadres de paisatge olotí, amb lògiques evolucions i un domini cada vegada més gran del mitjà, que li

*> La pintura
ha estat
l'activitat
que més li ha
interessat en
la vida*

permet enfrontar-se a qualsevol tema amb molta seguretat. Pel seu perfeccionisme, és molt lent en l'execució de les pintures. Primer les dibuixa amb tot detall, tant, que de fet podrien ser obres definitives. Després hi va posant color, per capes superposades, i no li fa mandra refer tota la feina acumulada

de moltes sessions si el resultat no li plau suficientment.

És també un bon fotògraf, i la seva visió fotogràfica es fa palesa en la manera de triar i resoldre les composicions dels seus quadres.

Treballa per sèries temàtiques, i amb el pas dels anys ha anat introduint-ne de noves, però sense abandonar definitivament les anteriors, que reobre i continua de tant en tant.

Sempre que ho creu necessari es dona un temps per dedicar-se exclusivament a fer proves i experiments. Creu que pinta per aprendre'n. Sempre ha pintat el que li venia de gust, i mai —assegura— ho ha fet per vendre. Ara, jubilat de la docència després de trenta-set anys a la mateixa escola, dedica a la pintura quasi tot el dia. Afirmar amb rotunditat que la pintura ha estat l'activitat que més li ha interessat en la vida.

Joan Sala

Descriptors

M. Rosa Font Massot (Sant Pere Pescador, 1957) és llicenciada en filologia catalana. És autora de set reculls de poemes: *Tres notes i el silenci*, *Quadern d'Erinna de Telos*, *Com ombres vives*, *Aigua llunyana*, *La llum primera*, *Des de l'arrel* i *Un lloc a l'ombra*, i de tres novel·les: *Envia'ns un àngel*, *L'ànima del freixe* i *La dona sense ulls*. També ha escrit articles sobre els poetes empordanesos de la Renaixença i sobre Víctor Català, i ha estudiat l'obra poètica de Josep Carner i de Josep M. de Sagarra.

El camí del pont

Contemplar des del present l'univers que ha anat conformant unes paraules, uns versos, un imaginari personal, em produeix un vertigen semblant al de mirar daltabaix d'un cingle sense cap barana de protecció.

M'endinso en un corriol estret i veig, a banda i banda, pollancre i àlbers que dansen amb la tramuntana, esbarzers amb fulles vermelles de tardor o plens de móres a l'estiu, i al meu costat, a vegades ben vistent i a vegades només entrellucat, el riu. Si continuo pel corriol, els joncs i els senissos esdevenen els protagonistes, ben a tocar dels camps de pomeres i de presseguers. M'acosto al riu: els collverds neden d'una banda a l'altra, i una fotja amb el bec blanc es bressola al deixant de la barca d'un pesca-

dor. I encara, emparant els ànecs i els joncs, veig el cel esbandit i llis, emmirallant-se a l'aigua. I més enllà, com un llençol blau estès a l'horitzó, el mar.

Mentre ressegueixo el corriol, m'acompanya un escarabat amb la seva cuirassa de cavaller: s'enfila amb parsimònia per les pedres i branda el cos fins que perd l'equilibri. Amb les potes enlaire, és un quixot vençut. El trabuco perquè continuï la seva ruta. Un so llampeguejant sorgeix d'entre les bardisses i de sobte veig un saltamartí que s'atura damunt del tronc serrat d'un freixe, per on s'enfilen unes quantes formigues amb el seu pas erràtic i absort.

El pensament, com una llançadora, em transporta ara als camins que van fins al poble, camins d'infantesa reiterats i coneguts, però sempre carregats

*El pensament, com una llançadora,
em transporta ara als camins
que van fins al poble*

ROSA FONT I MOURÉL

de màgia. Un és el camí de l'escola, amb les basses glaçades d'hivern, i ben florit a la primavera: les malves creixen als marges, les flors de nit s'arreceren a la paret de can Tòfol, i a la gàbia de can Berto les capses de blat de moro dibuixen formes geomètriques atzaroses i canviants.

L'altre camí és el dels diumenges, una ruta sempre feliç. Passem per davant de ca la Tereseta del Rac i de can Salvador ferrer per anar a missa de dotze amb els pares i els germans. A l'hivern, portem l'abric de quadsres i els guants; a l'estiu, el vestit de mudar de color fúcsia amb un rivet blau marí i blanc al voltant del coll i de les mànigues. La meva germana i jo seiem al primer banc de la banda esquerra mirant a l'altar, al costat de les altres nenes de Sant Pere. Quan surt mossèn Salvador de la sagristia, tothom s'alça i comença el ritu de la missa: les pregàries, les lectures, l'homília... Durant el sermó, les nenes ens xiuxiegem coses a l'orella: que si el vestit, que si les sabates... Ens movem inquietes al banc fins que el mossèn ens fulmina amb la mirada. A la sortida de missa, correm cap a la botiga de la Maria

Tianet, a la plaça d'en Caramany. La Riteta ens ven una bossa de pipes que paguem amb la pesseta que ens donen els pares cada diumenge i que hem guardat com un tresor dins la conca de la mà durant la missa. D'altres vegades, anem a la botiga de la Júlia de can Met o a la de la Lola Carrasco, abans de trencar cap a l'esquerra i fer cap al pont. Caminem amb parsimònia, rient i cridant, mentre encetem la bossa de les pipes, d'un color groc encès, amb dos nens que miren embadalits una flor de gira-sol. Quan arribem al pont, ens posem en fila, recolzades a la barana, i contemplem el riu des de dalt. L'aigua passa, cerimoniosa i lenta, i els nostres ulls s'hi aturen encisats. Durant uns moments es pot sentir el silenci. Després, el crec que fan les pipes quan obrim la clova amb les dents s'apodera de l'espai i, amb la mirada serena dels diumenges, observem com les cloves que llancem volen fent mil tombarelles en l'aire, fins que es perden en la immensitat de l'aigua del riu o naveguen —qui sap!— fins al mar.

M. ROSA FONT

*L'aigua passa, cerimoniosa
i lenta, i els nostres ulls
s'hi aturen encisats*

taller de nous creadors

Pietat Estany i Bou (Barcelona, 1937). Com a dona del meu temps, de jove vaig haver de renunciar a aficions, a les quals he tingut accés en edat molt tardana. Lectura, escriptura i música omplen l'etapa de la meva jubilació. Sóc llicenciada en filologia catalana (UB 1991-1996), i tinc el diploma del curs d'extensió universitària «Introducció als estudis culturals» (UB 1997-1998). L'any 2008 vaig fer una petita incursió en el món literari amb el llibre *Estimates amigues* (Dèria Edicions).

La connexió

Aquesta vegada ja no es pot treure del cap l'esclat de l'enèsima discussió amb en Miquel. Ha estat aquest matí, només de llevar-se, enmig d'aquella pressa de tots els dies per arribar d'hora cadascú a la seva feina, quan una guspira de no-res ha acabat en deflagració. Res de nou. Però, avui al vespre, ara mateix, de retorn a casa, la Lisa se sent especialment dolguda. Pensa que ja fa molt que s'haurien d'haver assegut per parlar-ne, per aturar a temps aquesta mena d'esquinç que ha anat esqueixant la seva convivència, però ni ella, covarda com és, s'hi veu amb cor, ni ell, home infal·lible, admetrà mai un bri de la seva part de culpa. Quan d'aquí a poc en Miquel torni a casa, tots dos faran com si res i afegiran un dia més a la buidor de la seva unió malmesa.

No pot evitar sentir-se alleujada pensant que enguany no s'ho han pogut combinar per fer junts les vacances d'agost. Ella les comença d'aquí a només dos dies, i ell a mig mes. Té ganes d'assaborir aquesta primera quinzena de llibertat per a ella sola, i per això ha acceptat d'instal·lar-se a l'apartament d'una seva amiga, a la costa. Amb en Miquel ni tan sols han parlat de fer alguna escapada els quinze dies compartits. De fet, fa un parell d'anys que van deixar de posar creuetes al calendari, com al principi d'estar junts. Com moltes altres il·lusions esvaïdes pel camí d'un conviure tan cendrós.

Avui és el seu primer dia de vacances. La Lisa s'ha llevat amb el neguit de preparar la bossa. Se sent com si fugís. A punt de marxar escapat cap a la feina, en Miquel l'abraça i tot rient li diu passa-t'ho molt bé i fes bondat. I ella, també rient, sí, i tu també. Ens anirem trucant. D'acord. Es fan un petó, ell surt volant i ella, palplantada, es queda amb el retruny del cop de porta. Un plor descontrolat la fa sanglotar.

S'asseu al llit desfet. Quin sentit té prolongar el fingiment? Com s'ho devia fer la Júlia per dir el prou definitiu? La Júlia... Mai no havia pensat en ella, potser perquè en Miquel ha fet dels seus dos anys de matrimoni un secret infranquejable. D'esma, agafa la bossa i surt del pis com un autòmat. De sobte ja es troba aparcant el cotxe al capdavant de la ciutat. Es mira el paper on ha anotat una adreça, mentre camina entre carrerons humits. Enfila l'escala fosca escrostonada, fins al replà del tercer pis. Respira a fons i truca a la porta. Hola, ets la Júlia? Sí. Jo sóc la Lisa. Passa, sisplau.

Un sol espai fa de cuina-menjador-dormitori, i un matalàs sobrer amagat sota el llit. L'estampa és depriment. No gosa mirar al seu voltant, perquè se'n percep la sordidesa a primer cop d'ull. Vine, seiem aquí. La Júlia té un to de veu acollidor. No ens coneixíem, eh? M'agrada que hagi vingut. I ara ella no sap per on començar. Però no li cal, perquè és la Júlia qui

Es fan un petó, ell surt volant i ella, palplantada, es queda amb el retruny del cop de porta

> **Il·lustracions: Rosa Aguiló i Miquel.** Pintora i il·lustradora. Ha fet exposicions a diferents països. Ha realitzat també diversos treballs d'intervenció en espais interiors i exteriors. És professora a l'ESDAP. Podeu trobar-ne imatges i pensaments a la seva web: www.rosaaguilo.com.

ROSA AGUILÓ I MIQUEL

inicia la conversa. Li pregunta com va tot i al cap de no res ja estan parlant d'en Miquel. La Lisa es desfoga, aboca a raig el seu patiment i confessa la seva manca d'empenta per tallar una relació que ha esdevingut tòxica. L'intercanvi de paraules flueix sense aturador. La Júlia declara que en Miquel és molt intel·ligent, sí, però un zero sentimentalment, no sap estimar perquè està massa pagat de si mateix. Saps, als pocs mesos de casats em vaig persuadir que allò nostre no tenia futur, i vaig optar per separar-me al cap de dos anys. Ell és a les antípodes dels valors més típicament femenins, com ara saber escoltar, la cooperació o la tendresa..., per no parlar de la passió, de totes les passions mai expressades. La Lisa parla de les discussions cròniques, baralles estèrils que fiblen l'ànima. Escolta, no esteu casats, no hi ha fills,

tens una bona feina... Lisa, què esperes? Has vingut per sentir això, no? Passen les hores, fins que clouen els seus diaris íntims. Es miren als ulls i s'abracen.

Que no treballes, avui? No, estic de vacances. Ah, doncs, et vols quedar a dinar? És que se'm fa estrany... però, vinga, em quedo. Saps, és que jo fa un any que estic a l'atur, vaig haver de deixar el pis i ficar-me en aquest cau resclosit. Ho sento molt, Júlia. No, no, això rai, el pitjor és que estic de baixa indefinida d'ençà que em van operar fa tres mesos. Tinc càncer, Lisa. I molta por.

La Lisa s'arriba a l'aparcament per recollir la bossa del cotxe. S'estarà al costat de la Júlia el temps que calgui. Un immens sangtraït li estreny l'estómac.

PIETAT ESTANY I BOU

*Enfila l'escala fosca escrostonada,
fins al replà del tercer pis.
Respira a fons i truca*

El «Museo de Gerona» i els disbarats de Josep Pla

Ara tothom sap quins són i on són els museus de Girona, però l'any 1973 tot estava per fer. Uns quants ciutadans, encapçalats per l'alcalde Ignasi de Ribot, van tenir la idea de crear un «Museo de Gerona» nou de trinca en el solar existent rere la façana de l'edifici de Les Àligues, a la plaça de Sant Domènec. El 25 de febrer d'aquell any, el diari *Los Sitios* anunciava el nou museu com «una inmediata realidad», amb una aportació municipal de 16 milions de pesetes i una col·laboració important de la Diputació. El director general de Belles Arts, Florentino Pérez Embid, va donar ales al projecte. Ben aviat, però, van sorgir les opinions desfavorables a l'indret escollit i es van proposar altres alternatives. Totes, finalment, van quedar en no-res, i l'imaginat «Museo de Gerona» no es va fer mai realitat tal com s'havia concebut.

A petició directa de les parts interessades, l'escriptor Josep Pla va publicar dos articles a la seva secció «*Calendario sin fecha*», del setmanari *Destino*. Articles d'encàrrec, absolutament forassenyats i lamentables. El primer, de febrer de 1973, perquè inventava un museu de dimensions desmesurades i de continguts inadequats en un espai impossible. El segon, de juny de 1974, escrit en un to de tertúlia de cafè, perquè presentava l'evolució del projecte amb comentaris frívols, opinions desdenyoses sobre el bisbe Camprodon i insults directes i grollers al bisbe Cartaïà, al qual, per cert, havia elogiat sense reserves onze anys abans, en un article publicat a *El Correo Catalán* el 4 d'agost de 1963 amb motiu de la mort del prelat.

Transcrivim aquí els paràgrafs més rellevants i sorprenents d'aquests dos estrafolaris articles.

>> «La pared tiene sobre la puerta un gran escudo de la casa de Austria».

«El mejor espacio que puede ofrecer la ciudad»

«Estoy conforme con el señor Ribot sobre la cuestión básica del museo, es decir: sobre su emplazamiento en la plaza de Santo Domingo y en el espacio llamado de las Águilas. A mi modesto entender este espacio es el mejor que puede ofrecer la ciudad de Gerona para esta institución, sobre todo porque cuando esté resuelta la pequeña cuestión del huerto de los Dominicos habrá espacio suficiente para construir un museo muy digno, eficaz, moderno y barato en lo posible, cosa que siempre es digna de tenerse en cuenta. (...)

Luego está el museo propiamente dicho, (...) Desde luego, la pared que separa la plaza del espacio de las Águilas, pared magnífica de piedra blanquecina, que tiene sobre la puerta un gran escudo de la casa de Austria, hay que respetarla íntegramente. En esa pared ha de estar, en definitiva, la puerta del museo, con el "hall" de entrada correspondiente. ¿Cómo ha de ser el edificio del museo? (...) El edificio podría tener una planta cuadrada, con a su alrededor una serie de compartimientos, conteniendo cada uno de ellos un momento del acontecer del proceso humano siguiendo una cronología precisa e inteligible. (...) Queda sobreentendido que el primer compartimiento ha de estar destinado a las cosas prehistóricas siguiendo el orden escolar aceptado y corriente. El segundo compartimiento ha de recoger lo

A petició dels interessats a crear un museu per a la ciutat de Girona, Josep Pla va escriure, entre 1973 i 1976, **dos articles forassenyats i lamentables** per la seva frivolitat i grolleria

mejor de que se disponga del mundo griego y romano. El tercero ha de dedicarse al arte paleocristiano y románico. El cuarto al gótico; el quinto al barroco. Podría también dedicarse una sala sucesiva a los libros que fueron editados en Gerona, que son muchísimos, y de esta manera saber lo que en este aspecto sabemos, cuestión que está abandonada. La sala siguiente ha de estar destinada al siglo XIX y la última al siglo presente. (...)

Estos compartimientos, que han de tener un acceso mutuo y fácil, producirán un espacio central que ha de ser amueblado con sillones cómodos y agradables para descansar, porque los museos fatigan notoriamente, o para tomar una taza de café o un vaso de whisky, o para hablar con algún amigo simplemente. En el centro de este espacio podría ponerse una figura de Amurias, a poder ser femenina —si fuera posible—».

JOSÉ PLA

«Gerona: hay que hacer el museo»
Destino, Barcelona, 12 de febrer de 1973

«Uno de los hombres más burros que he conocido»

«Ahora el problema es éste: ¿dónde hay que colocar el museo de Gerona? (...) Cuando se empezó a hablar de este asunto, se suscitó el espacio de Las Águilas, en la plaza de Santo Domingo, donde está el antiguo convento de los dominicos. Pero (...) los dominicos volvieron, y el obispo Cartaña, que fue un obispo administrador y uno de los hombres más burros que yo he conocido, como un tenedor de libros, totalmente ignorante de la época en que vivió, con-

>> «En esa pared ha de estar, en definitiva, la puerta del museo».

cedió unas parcelas en las Águilas a los dominicos. ¿Por qué volvieron los dominicos? El caso es que estos señores se hicieron con la iglesia y el convento de los jesuitas, sito en la calle de Albareda, porque los jesuitas abandonaron su casa última para marcharse a las quimbambas de Bolivia —no todos, desde luego—. Tener la totalidad de las Águilas hubiera representado un pleito con los dominicos, mal asunto, desde luego.

De pronto, el señor obispo de Gerona, S. I. el doctor Camprodon, que es un santo varón, abandonó el palacio episcopal y alquiló un piso en la nueva Gerona. Yo no discutiré el hecho porque supongo que los obispos saben lo que tienen que hacer. ¿Este señor ofreció el palacio episcopal para instalar el museo? La prensa lo dijo. Yo no lo creí jamás. Si el doctor Camprodon cambia en un momento de criterio y se va a vivir a su casa propia, al Palacio Episcopal, ¿qué pasará con los elementos del museo instalados en sus habitaciones? Lo que había en la casa habrá que quitarlo rápidamente y marchar con la música a otra parte, cosa que en todo caso será de una ridiculez total. Todo esto que digo lo comprenden los niños de teta.

Según el rumor público, recogido por algunos periodistas de Gerona con su habitual frivolidad, el doctor Camprodon ha dado el viejo seminario a la naciente Universidad de Gerona para instalar allí algunas dependencias de no sé qué historias universitarias. Ahora bien, esto tampoco me lo creo. Entonces, ¿dónde hay que poner el museo y mantener la curiosidad que hay actualmente en Gerona? Yo no lo sé, y creo que no lo sabe nadie».

JOSÉ PLA

«El museo de Gerona»
Destino, Barcelona, 29 de juny de 1974

Dossier

Plantes remeieres

Entrevista

Jordi Molina, el millor tenora

Tomás Mac Síomóin
un escriptor irlandès
a Sant Feliu de Guíxols

Edita: Diputació de Girona | Fundada el 1856 | Segona Època

REVISTA DE GIRONA

NÚMERO ACTUAL

NÚMEROS ANTERIORS

HEMEROTECA

NORMES DE REDACCIÓ

PUNTS DE VENDA

Crèdits Contacte

Paraules que fan un món

El dossier d'aquest número, dedicat a una sèrie d'escriptors cabdals de la literatura gironina i catalana i a la seva relació amb determinats indrets de la nostra geografia, ofereix una bona oportunitat per aproximar-nos a qualsevol dels nombrosos articles que hem publicat sobre autors com Pla, Gaziol, Ruyra, Vinyoli i Rosa Leveroni, per esmentar-ne només uns quants dels que apareixen en aquesta edició. No és cap sorpresa que el que ha merescut més textos sigui Josep Pla, sempre tan arrelat al territori. I ja que el dossier parla de paisatges, potser seria oportú buscar-los una mica lluny i llegir l'article en què Helena Pol parlava —al número 190— del volum Sobre París i França i n'establí paral·lelismes amb el Voyage en France, de Stendhal. «Una novel·la és un espill que passem al llarg del camí». Pla parteix, sense ser-hi lleial, d'aquesta famosa frase atribuïda a Stendhal —en realitat és de Saint-Réal— i l'adapta a la seva manera de fer literatura, afirma Pol.

Passant de les lletres a la música, el treball que Anna Artigas dedica al fons musical de Josep Baró pot servir

per recordar les lloances de Camil Geis, al número 61, al compositor de sardanes de Cervià: «No he olvidado nunca lo que representaron para mí los sólidos principios de armonía que recibí del maestro Baró. Su exigente metodología académica puso sólidos cimientos a mi formación en el arte de armonizar. Sus sardanas se distinguen por una estructura de matices armónicos, ajena a los tópicos fáciles y banales a que se abandonan ciertos compositores faltos de una sólida formación académica».

Finalment, el perfil que Jordi Dalmau ha escrit sobre Josep Granés pot ser complementat amb el text que van dedicar al seu pare —al número 175— Concepció Saurí i Dolors Grau, on assenyalaven: «La Costa Brava dels anys cinquanta i seixanta és un dels continguts temàtics més importants del fons d'imatges Josep Granés, dipositat a l'Arxiu Municipal de Palafrugell. Aquest conjunt aplega un miler de plaques de vidre, dues mil imatges sobre un suport de paper, gairebé 1.500 negatius de cel·luloide, més de 2.000 diapositives i una trentena de pel·lícules».